

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ
ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ, ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Διπλωματική Εργασία

Κρατικό-εταιρικό έγκλημα και ποινική επιλεκτικότητα:

Η περίπτωση της βουλευτικής ασυλίας στην Ελλάδα

ΚΟΥΒΕΛΗ Γ. ΕΙΡΗΝΗ

A.M. 509166

Επιβλέπων καθηγητής: Δρ. Κουλούρης Κ. Νικόλαος

Αθήνα, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

**«Κρατικό-εταιρικό έγκλημα και ποινική επιλεκτικότητα:
Η περίπτωση της βουλευτικής ασυλίας στην Ελλάδα»**

ΚΟΥΒΕΛΗ Γ. ΕΙΡΗΝΗ

A.M. 509166

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Δρ. Κουλούρης Κ. Νικόλαος - Συντονιστής Μ.Π.Σ. ΠΕΔ Ε.Α.Π

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Δρ. Κουρούτζας Χρήστος - Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Αθήνα, Ιούνιος 2024

«Στα παιδιά μου Κωνσταντίνο & Γιώργο»

Περίληψη

Η ισονομία, άλλως ισότητα ενώπιον του νόμου όπως ορίζεται στο άρθρο 4 του Συντάγματος, πέραν από συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα το οποίο αφορά όλους τους Έλληνες πολίτες, αποτελεί και το θεμέλιο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο νόμος και η δικαιοσύνη οφείλουν να λειτουργούν “τυφλά” όχι υπό την έννοια της επιλεκτικής όρασης, αλλά της αμερόληπτης κρίσης και της ίσης μεταχείρισης των κοινωνιών, άλλως οι θεσμοί μιας κοινωνίας όπως και η ίδια η δημοκρατία τίθενται υπό αμφισβήτηση.

Μέσα από την μελέτη του κρατικού-εταιρικού εγκλήματος ως ειδικότερης μορφής των εγκλημάτων των ισχυρών, όπου η κρατική εξουσία και η επιχειρηματική δράση συμπράττουν μεταξύ τους για την επίτευξη εκατέρωθεν επωφελών σκοπών, θα διαπιστώσουμε ότι η ισότητα στην εφαρμογή του νόμου εν τέλει δεν αποτελεί το προνόμιο όλων αλλά των λίγων και των εκλεκτών.

Η ως άνω παραδοχή έχει βαθιά τις ρίζες της στα κοινωνικά στερεότυπα που επικρατούν διαχρονικά τόσο για την έννοια όσο και την προέλευση του εγκλήματος. Η κοινωνική κατασκευή του και ο συστηματικός στιγματισμός συγκεκριμένων κατηγοριών εγκληματιών, οδηγεί αναπόφευκτα στην επιλεκτικότητα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος και κατά συνέπεια σε άνιση μεταχείριση των πολιτών.

Η βουλευτική ασυλία η οποία αποτελεί κάθε φορά καίριο ζήτημα κατά την εξέταση των κρατικό-εταιρικών εγκλημάτων, συνιστά χαρακτηριστική περίπτωση της ποινικής επιλεκτικότητας και συνακόλουθα της δημιουργίας ανισοτήτων, κάτι που θα προσπαθήσω να αναδείξω μέσα από την μελέτη της υπόθεσης των Τεμπών που εξελίσσεται στην Ελλάδα.

Ειδικότερα αφού παρουσιαστεί σε εγκληματολογικό επίπεδο η έννοια των κρατικό-εταιρικών εγκλημάτων και η επιλεκτική λειτουργία του ποινικού συστήματος, εν συνεχεία θα προσεγγίσω το ζήτημα της βουλευτικής ασυλίας από συνταγματικής, ποινικής και εγκληματολογικής θεώρησης.

Λέξεις-Κλειδιά: Εγκλήματα των ισχυρών, Κρατικό-εταιρικό έγκλημα, επιλεκτικότητα ποινικοκατασταλτικού συστήματος, πολιτική διαφθορά, βουλευτική ασυλία, υπόθεση των Τεμπών

Summary

Apart from being a constitutionally guaranteed right which concerns all Greek citizens, equality before the law, as defined in Article 4 of the Constitution, is the foundation of the democratic constitution. The law and justice must operate 'blindly', not in the sense of selective vision, but in the sense of impartial judgment and equal treatment of societies, otherwise the institutions of a society and democracy itself are called into question.

Through the study of state-corporate crime as a more specific form of the crimes of the powerful, where state power and corporate action are artificially intertwined to achieve mutually beneficial ends, we will see that equality in the application of the law is ultimately not the prerogative of all but of the few and the select few.

The above assumption is deeply rooted in the social stereotypes that have prevailed over time about both the concept and the origin of crime. The social construction of crime and the systematic stigmatisation of specific categories of criminals inevitably leads to the selectivity of the criminal justice system and consequently to unequal treatment of citizens.

Parliamentary immunity, which is always a key issue in the examination of state-corporate crimes, constitutes a typical case of criminal selectivity and consequently of the creation of inequalities, something that I will try to highlight through the study of the Tempi case that is developing in Greece.

In particular, after presenting the concept of state-corporate crimes and the selective operation of the criminal system at a criminological level, I will then approach the issue of parliamentary immunity from a constitutional, criminal and criminological perspective.

Keywords: Crimes of the powerful, state-corporate crime, selectivity of the criminal-suppressive system, political corruption, parliamentary immunity, Tempi case

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Τα εγκλήματα των «ισχυρών».....	11
1.1. Έννοια και βασικά χαρακτηριστικά.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Το κρατικό-εταίρικό έγκλημα ως ειδικότερη μορφή των εγκλημάτων των ισχυρών ..	14
2. 1. Έννοια και βασικά χαρακτηριστικά.....	14
2.2. Η υψηλή - πολιτική διαφθορά.....	16
2.2.1. Εξωθεσμικοί παράγοντες που ευνοούν την πολιτική διαφθορά.....	18
2.2.2. Θεσμικοί παράγοντες που ευνοούν την πολιτική διαφθορά	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Διαδικασίες εγκληματοποίησης και ποινική επιλεκτικότητα.....	21
3.1. Ο ρόλος των «ισχυρών» στις διαδικασίες εγκληματοποίησης	21
3.2. Ο ρόλος των «ισχυρών» στην επιλεκτικότητα του ποινικού συστήματος	22
3.2.1. Η ποινική επιλεκτικότητα της αστυνομίας.....	24
3.2.2. Η ποινική επιλεκτικότητα του εισαγγελέα.....	24
3.2.3. Η ποινική επιλεκτικότητα του δικαστή	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : Η Βουλευτική ασυλία ως έκφανση της ποινικής επιλεκτικότητας	27
4.1. Η ευθύνη των πολιτικών προσώπων	27
4.2. Σύντομη ιστορική αναδρομή της ποινικής ευθύνης.....	29
4.3. Τα είδη της βουλευτικής ασυλίας.....	31
4.3.1. Ως προς το «Ανεύθυνο».....	32
4.3.2. Ως προς το «Ακαταδίωκτο»	32
4.4. Η προβληματική της βουλευτικής ασυλίας	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : Από τη θεωρία στην πράξη	38
5.1. Η περίπτωση της εν εξελίξει υπόθεσης των Τεμπών	38
5.2. Το χρονικό των συμβάσεων.....	39
5.3. Η πολιτική ευθύνη και ο άνισος αγώνας για άρση της βουλευτικής ασυλίας.....	42
5.4. Η συνταγματική προσέγγιση της βουλευτικής ασυλίας: Η διαδικασία άρσης της βουλευτικής ασυλίας των μελών της Κυβέρνησης.....	43
5.5. Η ποινική προσέγγιση της βουλευτικής ασυλίας: Ο ρόλος της παραγραφής και της αιτιώδους συνάφειας	46
5.6. Η εγκληματολογική προσέγγιση της βουλευτικής ασυλίας: Η βουλευτική ασυλία ως έκφανση της ποινικής επιλεκτικότητας	48
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	50
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	53
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	59

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία θα έχει ως αφετηρία τα βασικά χαρακτηριστικά των εγκλημάτων των ισχυρών, με έμφαση στην ανάλυση του κρατικό-εταιρικού εγκλήματος ως ειδικότερης μορφής της εν λόγω κατηγορίας. Το κρατικό-εταιρικό έγκλημα θα προσεγγισθεί μέσα από την σύνδεσή του με την υψηλή-πολιτική διαφθορά, αναλύοντας τους θεσμικούς και εξωθεσμικούς παράγοντες που την ευνοούν. Κατόπιν θα αναδειχθεί ο ρόλος των ισχυρών στην επιλεκτικότητα του ποινικού συστήματος, η οποία έπεται των διαδικασιών εγκληματοποίησης. Στην συνέχεια θα προσεγγίσω το ζήτημα της βουλευτικής ασυλίας από συνταγματικής, εγκληματολογικής και ποινικής σκοπιάς. Συγκεκριμένα μέσα από την μελέτη της περίπτωσης των Τεμπών θα αναλυθεί η προστασία του άρθρου 86 Σ σχετικά με την ποινική ευθύνη των Υπουργών, η οποία, όπως θα διαπιστώσουμε, οδηγεί σε άνιση ποινική μεταχείριση και σε ατιμωρησία του συγκεκριμένου υπό εξέλιξη κρατικό-εταιρικού εγκλήματος μέχρι σήμερα.

Ειδικότερα σύμφωνα με την λατινική φράση «Nullum crimen nulla poena sine lege» που διέπει το Ποινικό δίκαιο, έγκλημα δεν υφίσταται και ποινή δεν επιβάλλεται χωρίς προϋφιστάμενο νόμο. Η συγκεκριμένη αρχή αποτυπώνεται τόσο στο άρθρο 1 του ποινικού μας κώδικα όσο και στη παρ.1 του άρθρου 7 του Συντάγματος. Ο κανόνας επομένως ο οποίος χαρακτηρίζει μια πράξη ή μια συμπεριφορά ως παραβατική ή αποκλίνουσα, αποτελεί τη βάση για τον χαρακτηρισμό κάποιου ως εγκληματία και την επιβολή ποινής εις βάρος του¹. Εάν δεν υπάρξει σχετικός κανόνας δεν υφίσταται ούτε παρεκλίνουσα συμπεριφορά ούτε συνακόλουθα κοινωνική αποδοκιμασία.

Οι δε κανόνες αυτοί οι οποίοι καθορίζονται από ισχυρές κοινωνικές ομάδες μέσω της διαδικασίας εγκληματοποίησης, οδηγούν στην έκδοση των τυπικών νόμων². Το τι καταλήγει στο να αποτυπωθεί και τι όχι στον ποινικό νόμο, προκαλεί ερωτηματικά και παράλληλα διαχωρισμό του εγκλήματος σε δύο κατηγορίες, ήτοι στο νομικό έγκλημα που περιβάλλεται από έναν τυπικό κανόνα και στο πραγματικό έγκλημα το οποίο αν και είναι βλαπτικό για τον κοινωνικό περίγυρο, αφήνει παντελώς αδιάφορο τον ποινικό νομοθέτη³.

Σύμφωνα με το «Τετράγωνο του εγκλήματος» των Young J. και Lea J. η διαδικασία εγκληματοποίησης δεν είναι μονοδιάστατη, αλλά αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης μεταξύ του

¹ Βιδάλη Σ. και Κουλούρης, Ν., «Αποκλίνουσα συμπεριφορά και ποινικό φαινόμενο», Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, (2012), σελ.8

² ο.π. Βιδάλη Σ. και Κουλούρης Ν.,σελ.4

³ Βιδάλη Σ., «Εισαγωγή στην Εγκληματολογία», Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2013,σελ.13,14

θύτη, του θύματος, της κοινής γνώμης και της κρατικής εξουσίας. Εν συνεχεία ο Lea J. μελετώντας την ως άνω αλληλεπιδραστική σχέση, κατέληξε ότι η ανάπτυξη της βιομηχανικής οικονομίας οδήγησε στην εγκληματοποίηση και συνακόλουθα στη περιθωριοποίηση των κατώτερων κοινωνικά στρωμάτων. Αρχικά λοιπόν εγκληματοποιήθηκαν οι αγροτικοί πληθυσμοί και μετέπειτα όσο ο καπιταλισμός αναπτυσσόταν στα αστικά κέντρα, άρχισαν να περιθωριοποιούνται οι άνεργοι και οι φτωχοί⁴.

Κατά καιρούς επομένως κατασκευάζονται αρνητικά στερεότυπα τα οποία ενισχύουν είτε τη ξеноφοβία είτε τον ρατσισμό είτε καθετί που θα ήταν ικανό να απειλήσει το υφιστάμενο σύστημα κοινωνικών αξιών⁵. Εν προκειμένω λαμβάνουν χώρα οι διαδικασίες εγκληματοποίησης (πχ. labeling) οι οποίες οδηγούν στην επιλεκτικότητα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος. Ο ρόλος των «ισχυρών» είναι καθοριστικός τόσο κατά το στάδιο της νομοθέτησης (law-making) όσο και της άσκησης ποινικής δίωξης εναντίον τους, όπου συνεπεία του υψηλού κοινωνικού τους status και των συμβιωτικών σχέσεων εξουσίας που αναπτύσσουν προς όφελός τους, αυξάνεται το ποσοστό ατιμωρησίας των εγκλημάτων που διαπράττονται από αυτούς⁶.

Τα εγκλήματα αυτά, τα οποία ανήκουν στην αθέατη εγκληματικότητα κατά τον W. Bonger, πέραν του γεγονότος ότι διαπράττονται από περισσότερους δράστες, μετρούν και ανυπολόγιστο αριθμό θυμάτων⁷. Ειδικότερη μορφή αυτών αποτελούν τα λεγόμενα κρατικό-εταιρικά εγκλήματα (state corporate crimes), στα οποία η κρατική εξουσία και η επιχειρηματική δράση αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους για την επίτευξη αμοιβαίων επικερδών σκοπών⁸.

Η βουλευτική ασυλία, η οποία αποτελεί προνόμιο των πολιτικών προσώπων, καταλήγει να μην επιτελεί τον λόγο ύπαρξής της που δεν είναι άλλος από την θεμελιώδη προστασία του κοινοβουλευτικού θεσμού και την διασφάλιση της ανεξαρτησίας και ελευθερίας της έκφρασης των εκλεγμένων αντιπροσώπων, αλλά στο να επιβεβαιώνει ακόμη περισσότερο με τον τρόπο

⁴ ο.π. Βιδάλη Σ. και Κουλούρης Ν., 261,262,264-266

⁵ Καρύδης Β., «Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, Ποινική Δικαιοσύνη», Αθήνα-Κομοτηνή : Αντ. Σάκουλας, 2010, σελ. 36

⁶ Βασιλαντωνοπούλου, Β., «Λευκά Κολάρα» & Οικονομικό Έγκλημα, Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική», Αθήνα: Π.Ν.Σάκκουλας, 2014, σελ.134, ο.π. Βιδάλη Σ.,2013,σελ.173

⁷ ο.π. Βασιλαντωνοπούλου, Β., 2014, σελ.123

⁸ Kramer, R.C., Michalowski, R.J., & Kauzlarich, D. «The origins and development of the concept and theory of state-corporate crime, Crime & Delinquency», Vol. 48(2), (2002), p. 26

που αυτή εφαρμόζεται, την επιλεκτική λειτουργία του ποινικού συστήματος και συνακόλουθα την ατιμωρησία των “έγκλημάτων των ισχυρών”⁹.

Σκοπός της εν θέματι εργασίας συνεπώς, είναι από την μελέτη της πρόσφατης υπόθεσης των Τεμπών στη χώρα μας, να αναδειχθεί η προβληματική του ακαταδιώκτου των Υπουργών του άρθρου 86Σ, καθώς ο τρόπος που εφαρμόζεται καταλήγει σε ασυδοσία, σε επιλεκτική εφαρμογή του νόμου και κατ’ ακολουθίαν σε παραβίαση της συνταγματικής αρχής της ίσης μεταχείρισης του άρθρου 4Σ.

⁹ Palihovici, L., “Parliamentary immunity: challenges to the scope of the privileges and immunities enjoyed by members of the Parliamentary Assembly”, Report | Doc. 14076 | 06 June 2016, Council of Europe: last visited 21 April 2024 : <https://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=22971&lang=en>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Τα εγκλήματα των «ισχυρών»

1.1. Έννοια και βασικά χαρακτηριστικά

Τα εγκλήματα των Ισχυρών, άλλως εγκλήματα του λευκού κολάρου ή περιλαιμίου ή white collar crimes, όπως χαρακτηρίστηκαν από τον Edwin Sutherland το 1939, είναι εκείνα που διαπράττονται από άτομα της ανώτερης κοινωνικής τάξης και τα οποία συνεπεία του κοινωνικού τους status, καταφέρνουν να χαίρουν της ευρύτερης κοινωνικής αποδοχής¹⁰. Κατά τον R. Quinney ωστόσο το κοινωνικό status αυτών των παραβατών δεν αποτελεί από μόνο του την βασική προϋπόθεση για να ενταχθεί ένα έγκλημα στην κατηγορία αυτή.

Εκείνο που παίζει το μεγαλύτερο ρόλο είναι ότι τα πρόσωπα αυτά, συνεπεία των συμβιωτικών σχέσεων που αναπτύσσουν με την πολιτική εξουσία και τους κρατικούς λειτουργούς, επιτυγχάνουν ευνοϊκότερη μεταχείριση από την ποινική δικαιοσύνη έναντι των υπολοίπων¹¹. Εδώ λαμβάνει χώρα η επιλεκτικότητα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος την οποία θα δούμε παρακάτω.

Οι συγκεκριμένοι εγκληματίες είναι λιγότερο πιθανό να έρθουν αντιμέτωποι με την δικαιοσύνη, πολλώ δε μάλλον να καταδικαστούν, σε σχέση με τους δράστες των εγκλημάτων του “δρόμου” (street crimes), οι οποίοι συνήθως συλλαμβάνονται επ’ αυτοφώρω. Παράλληλα λόγω της καλής τους οικονομικής κατάστασης μπορούν να έχουν πρόσβαση σε ακριβή νομική εκπροσώπηση για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους από τις πιθανές επιπτώσεις των πράξεών τους, σε αντίθεση με τους εγκληματίες του δρόμου οι οποίοι είναι πιο ευάλωτοι απέναντι στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα¹².

Σύμφωνα με τον W. Chambliss το κοινωνικό status των παραβατών και η επιρροή που μπορούν ν’ ασκούν σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, ευνοεί στην εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος συμβίωσης μεταξύ της πολιτικής εξουσίας και των επιχειρήσεων όπου συνυπάρχει το οργανωμένο έγκλημα, η γραφειοκρατία και η διαφθορά¹³.

Το συμβιωτικό αυτό καθεστώς συνίσταται συγκεκριμένα σε αλληλεξαρτώμενες σχέσεις μεταξύ της πολιτικής εξουσίας και των επιχειρήσεων, οι οποίες προκύπτουν κατά τη νόμιμη άσκηση των δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης (legitimate business), με την ταυτόχρονη

¹⁰ Βιδάλη, Σ., «Πέρα από τα όρια», Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ.132

¹¹ ο.π. Βασιλαντωνοπούλου, Β.,2014, σελ.134

¹² Martinez J., «Unpunished criminals: The social acceptability of white collar crimes in America», Eastern Michigan University, 2014, p. 4

¹³ ο.π. Βασιλαντωνοπούλου, Β.,2014, σελ.68, 129

συνδρομή των κάτωθι παραγόντων: α) του οικονομικού συστήματος (economic system), β) των πολιτικών προσώπων (politicians) και γ) των αρμόδιων οργάνων νομοθέτησης και επιβολής του νόμου¹⁴. Επί παραδείγματι όσοι κατέχουν υψηλόβαθμες θέσεις σε εταιρείες συνεισφέρουν σε μεγάλο βαθμό στις προεκλογικές εκστρατείες πολιτικών προσώπων που διεκδικούν δημόσια αξιώματα, επηρεάζοντας σε δεύτερο χρόνο την αμεροληψία τους¹⁵.

Στο πλαίσιο επομένως προώθησης αμοιβαίων συμφερόντων, όπως της κοινωνικής ή πολιτικής ανόδου ή της εδραίωσης της δεσπόζουσας θέσης τους, ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας αντί μιας συγκρουσιακής πολιτικής, αναπτύσσει την προαναφερόμενη συμβιωτική σχέση, η οποία λειτουργεί στα όρια μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας¹⁶. Είναι γεγονός ότι καθίσταται αρκετά δυσχερές στο να προσδιορισθεί το σημείο εκείνο όπου τελειώνει το οικονομικό και ξεκινά το πολιτικό συμφέρον, καθώς στον κύκλο της ελίτ αυτό που όλοι επιζητούν είναι η πολιτική εξουσία και η κοινωνική και οικονομική υπεροχή¹⁷.

Τα πρόσωπα αυτά με την ισχυρή επιρροή που ασκούν στα όργανα του πολιτικού συστήματος, επιτυγχάνουν την “εργαλειοποίηση” του δικαίου προς όφελός τους σύμφωνα με τον E. Sutherland. Αυτό σημαίνει ότι εκφεύγουν της ποινικής τυποποίησης πολλές παράνομες πράξεις τους, οι οποίες δεν επιφέρουν απλώς ηθική ή υλική βλάβη αλλά ανυπολόγιστη κοινωνική βλάβη, η οποία συνίσταται στην παραβίαση συνταγματικά κατοχυρωμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι εμπνευστές του νόμου καταλήγουν τελικά να είναι και οι κυριότεροι παραβάτες του όπως είχε επισημανθεί από τον Jock Young¹⁸.

Σύμφωνα τώρα με το ποινικό μας δίκαιο σε όλα τα εγκλήματα αποτελέσματος υπάρχει ο παθών της πράξης όπου εν προκειμένω μπορεί να είναι το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Αυτό σημαίνει ότι αυτού του είδους τα εγκλήματα υπερβαίνουν τη σχέση μεταξύ δράστη και θύματος καθώς επιφέρουν βλάβη σε ανυπολόγιστο αριθμό θυμάτων, τα οποία τις περισσότερες φορές αγνοούν ότι έχουν περιέλθει στην κατάσταση αυτή επί μακρό χρονικό διάστημα¹⁹. Παράλληλα δε, με τον σκοτεινό αριθμό των θυμάτων παραμένει σκοτεινός και ο αριθμός των δραστών επειδή

¹⁴ Chambliss, W., «On the symbiosis between criminal law and criminal behavior», Criminology, 42(2), 2004, p. 243,

¹⁵ i.d. Martinez J., 2014, p.7

¹⁶ Βιδάλη, Σ., «Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα», Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ.135,136

¹⁷ Michalowski, R. & Kramer, R. «State-Corporate Crime and Criminological Inquiry». In Pontell, N., Geiss, G. (eds): International Handbook of White Collar and Corporate Crime, 2007, p. 201,202

¹⁸ ο.π. Βασιλαντωνοπούλου, Β., 2014, σελ.117, ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ. 135

¹⁹ Ανδρουλάκης, Ν., «ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ-ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ-θεωρία για το έγκλημα», Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν.Σάκκουλας, 2000, σελ. 168-169, Κοτσαλής, Λ., «ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ-ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ», Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ.91, ο.π. Βασιλαντωνοπούλου, Β., 2014, σελ.123, ο.π. Βιδάλη Σ., 2017, σελ.130

πρόκειται για δίκτυο και όχι για μεμονωμένα εμπλεκόμενα πρόσωπα, γεγονός που προκαλεί δυσχέρεια ως προς τον εντοπισμό τους. Εξ αυτού του λόγου τα εγκλήματα των ισχυρών κατατάσσονται στη σφαίρα της «σκοτεινής εγκληματικότητας» σύμφωνα με τον W. Bonger²⁰.

Τα εγκλήματα αυτά επομένως δεν είναι διόλου τυχαίο ότι παραμένουν στο απυρόβλητο αν αναλογιστεί κανείς ότι πέραν της επίδρασης των συμβιωτικών σχέσεων που οδηγούν σε αυτό το αποτέλεσμα, υπάρχει και ο παράγοντας του μεγάλου χρονικού κενού που μεσολαβεί μεταξύ της διάπραξης ενός εγκλήματος και της περιέλευσής του σε γνώση του αρμόδιου εισαγγελέα. Ειδικότερα το γεγονός ότι οι συνέπειες των εγκλημάτων αυτών είναι μακροπρόθεσμες, σε συνδυασμό με την επί μακρό χρονικό διάστημα άγνοια των προσώπων περί της θυματοποίησής τους, οδηγούν στην διακοπή της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της εγκληματικής πράξης και του αποτελέσματος σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο²¹. Σε αυτό συνδράμει και η προστασία της βουλευτικής ασυλίας που θα μελετήσουμε σε επόμενο κεφάλαιο.

²⁰ ο.π. Βασιλαντωνοπούλου, Β., 2014, σελ. 123

²¹ Κοτσαλής, Λ., «ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ-ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ», Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 91, ο.π. Ανδρουλάκης, Ν., 2000, σελ. 213

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Το κρατικό-εταιρικό έγκλημα ως ειδικότερη μορφή των εγκλημάτων των ισχυρών

2. 1. Έννοια και βασικά χαρακτηριστικά

Η εξάπλωση της χρηματιστηριακής αγοράς με ραγδαίους ρυθμούς, οδήγησε στην ανάπτυξη δικτύων διαπλοκής μεταξύ των επιχειρήσεων, των φορέων εξουσίας του δημοσίου τομέα και των κομμάτων²². Η έρευνα του W. Chambliss για την εμπλοκή του κράτους στα εγκλήματα των ισχυρών τον οδήγησε στη διατύπωση του όρου «κρατικό-εταιρικό έγκλημα» (state corporate crime) το έτος 1989. Συγκεκριμένα υποστήριξε ότι τα εγκλήματα του λευκού κολάρου, το κρατικό-εταιρικό έγκλημα και το οργανωμένο έγκλημα είναι το ίδιο πράγμα²³.

Το έτος 1990 διατυπώθηκε ο ορισμός του κρατικό-εταιρικού εγκλήματος από τους Kramer και Michalowski, σύμφωνα με τον οποίο αυτό συνίσταται σε παράνομες και κοινωνικά επιβλαβείς πράξεις, οι οποίες είναι αποτέλεσμα πολιτικών κατευθύνσεων που ακολουθούνται κατόπιν συνεννόησης μεταξύ των κυβερνητικών θεσμών και των φορέων που είναι επιφορτισμένοι με την οικονομική παραγωγή, με σκοπό την επίτευξη αμοιβαίων επικερδών στόχων²⁴.

Τα τρία (3) βασικά χαρακτηριστικά που ευνοούν την ύπαρξη του κρατικό-εταιρικού εγκλήματος είναι α) το οργανωτικό κίνητρο, β) η ύπαρξη ευκαιριών και γ) ο ελλιπής κοινωνικός έλεγχος. Ειδικότερα οι ως άνω παράγοντες λειτουργούν σωρευτικά και είναι αποτέλεσμα μιας αέναης προσπάθειας εκ μέρους των κοινωνιών για την επίτευξη μη ρεαλιστικών στόχων που προάγονται από το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα, σε συνδυασμό με την διαθεσιμότητα ελκυστικών μεν παράνομων δε μέσων για την επίτευξή τους και την ταυτόχρονη έλλειψη ή πλήρη απουσία κοινωνικού ελέγχου²⁵.

Περαιτέρω το κρατικό-εταιρικό έγκλημα κατηγοριοποιείται στις εξής δύο κατηγορίες : α) Στο «state facilitated crime» όπου εν προκειμένω το κράτος ακολουθεί μια φιλόξενη και παθητική

²² ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ. 139

²³ ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ. 134

²⁴ i.d. Kramer, R.C., Michalowski, R.J., & Kauzlarich, D., 2002, p.263, Friedrichs, D., «White-collar crime in a Postmodern Globalized World», in International Handbook of White-Collar and Corporate Crime (p.p.163-184), 2007, p.165, Ανακτήθηκε στις 30-4-2024: https://www.researchgate.net/publication/278723967_White-Collar_Crime_in_a_Postmodern_Globalized_World

²⁵ Green, P., & Ward, T., «State Corporate Crime» In P.Green, & T.Ward, (Eds), State Crime. Governments, Violence and Corruption (pp.28-51). Virginia: Pluto Press, 2004, p.28,29

στάση απέναντι σε κάθε παρανομία που προκύπτει, συνεπεία των σχέσεων συμπαιγνίας μεταξύ της κυβέρνησης και των επιχειρήσεων, ή όπως είχε αναφέρει ο Stanley Cohen «το κράτος ενώ γνωρίζει κάνει ότι δεν βλέπει» και β) στο «state initiated crime» όπου σε αντίθεση με την προηγούμενη περίπτωση, το κράτος διατηρεί μία ενεργητική στάση απέναντι στη παρανομία, καθώς εταιρείες υπό την εργοδοσία του Δημοσίου ενεργούν παράνομα με τη σιωπηρή συναίνεση της κυβέρνησης²⁶.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω η κρατική εξουσία υπό τη μορφή είτε της δημόσιας διοίκησης, είτε της πολιτικής ηγεσίας, είτε της νομοθετικής εξουσίας, διευκολύνει με τη στάση της αυτή την δημιουργία ενός παράνομου συστήματος, το οποίο λειτουργεί με δωροδοκίες, μίζες και εκβιασμούς, με σκοπό την προώθηση διαφόρων συμφερόντων. Επιπλέον το κοινωνικό status των παραβατών εξασφαλίζει την μυστικότητα των συναλλαγών αυτών και την εξαίρεσή τους από κάθε είδους κοινωνικό έλεγχο²⁷.

Έτσι η κοινωνία σύμφωνα με τον W. Chambliss, καταλήγει να λειτουργεί σαν ένα «προσοδοφόρο αλισβερίσι» μεταξύ του επιχειρηματικού κόσμου και των φορέων πολιτικής και κρατικής εξουσίας, το οποίο έχει τις ρίζες του, σύμφωνα με τον W. Bonger, στην έλευση του καπιταλισμού, ο οποίος αντικατέστησε τα κοινωνικά αισθήματα της φιλανθρωπίας και της ανιδιοτέλειας που επικρατούσαν μέχρι πρότινος, με τα αισθήματα του εγωϊσμού και της απληστίας, τα οποία πηγάζουν από την ανάγκη για κοινωνική υπεροχή και επικράτηση²⁸.

Ειδικότερα οι μεγαλύτερες παρανομίες στα κρατικό-εταιρικά εγκλήματα εντοπίζονται ως επί το πλείστον στη διαδικασία νομοθέτησης (law-making), στην επιλεκτική εφαρμογή του νόμου και στην εξάπλωση της παρανομίας μέσω πληθώρας προσφερόμενων μεθόδων και ευκαιριών²⁹. Οι πολιτικές δε αποφάσεις που εφαρμόζονται δύνανται να επιφέρουν από ασθένειες μέχρι και θάνατο σε δεκάδες χιλιάδες άτομα.

Ταυτόχρονα η έμφαση στα εγκλήματα του δρόμου δεν είναι καθόλου τυχαία αλλά αποτελεί σε μεγάλο βαθμό προέκταση του πολιτικού συστήματος, με σκοπό να αποστρέψει το βλέμμα τη κοινωνίας από τα εγκλήματα των ισχυρών. Εν προκειμένω ο ρόλος των ΜΜΕ είναι καθοριστικός για την αύξηση της δημόσιας προσοχής και συνακόλουθα της δημιουργίας ηθικών πανικών γύρω από τα εγκλήματα αυτά³⁰. Οι κοινωνικές βλάβες μετατρέπονται σε

²⁶ i.d. Green P. & Ward T., 2004, p.31, ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ.143

²⁷ ο.π. Βασιλάντωνοπούλου, Β.,2014, σελ.128, i.d. Michalowski, R. & Kramer, R.,2007, p.209

²⁸ ο.π. Βασιλάντωνοπούλου, Β.,2014, σελ.120,128

²⁹ ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ. 135,136

³⁰ i.d. Michalowski, R. & Kramer, R.,2007, p.203-205

κοινωνικά προβλήματα μόνο όταν οι λεγόμενοι «εργολάβοι ηθικής» επιλέξουν ένα πρόβλημα να το αναγάγουν σε δημόσιο ζήτημα, ενδυναμώνοντας έτσι το λαϊκό αίσθημα γύρω από αυτό³¹.

Τίποτα από τα ανωτέρω ωστόσο δεν θα ευδοκίμούσε και δεν θα είχε διάρκεια εάν απουσίαζε από τα εγκλήματα αυτά το παραδοσιακό μοντέλο πατρωνίας και οι οριζόντιες σχέσεις εξάρτησης μεταξύ του πολιτικού συστήματος και των εταιρειών. Στο πλαίσιο αυτό οι τυπικοί νόμοι είτε αδρανοποιούνται είτε εφαρμόζονται κατά το δοκούν, ενώ οι πολιτικοί ηγέτες που συνδέονται με την αιτιακή αλυσίδα των συνεπειών των κρατικό-εταιρικών εγκλημάτων, στο τέλος δεν θεωρούνται ένοχοι³². Στο σημείο αυτό λαμβάνει χώρα το φαινόμενο της πολιτικής διαφθοράς.

2.2. Η υψηλή - πολιτική διαφθορά

Η διαφθορά εν γένει σύμφωνα με τον W.Chambliss είναι κυρίως πολιτικό ζήτημα και για να φτάσει να αποκαλυφθεί κάτι τέτοιο, αυτό δεν γίνεται τυχαία αλλά κάποιος επωφελεύεται από την αποκάλυψη αυτή³³. Γενικότερα λειτουργεί σαν ένας ιός ο οποίος κατατρώει τα θεμέλια της εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στην κρατική εξουσία, καθώς υπονομεύει την ισότητα και την ασφάλειά τους. Παράλληλα υπονομεύει και την ασφάλεια των άλλων κρατών σε περιπτώσεις που δρα σε διασυνοριακό επίπεδο³⁴.

Το κράτος εν προκειμένω λειτουργώντας υπό το σύστημα της κλεπτοκρατίας, ευνοεί την υιοθέτηση παράνομων μέσων για την επίτευξη των μη ρεαλιστικών στόχων που προωθούνται από το καπιταλιστικό σύστημα σύμφωνα με τον Merton. Ταυτόχρονα η κοινωνία συναινεί σε αυτό, έχοντας μάλιστα την πεποίθηση ότι η ακολουθήσασα συμπεριφορά είναι ορθή, αφού όλοι αποκομίζουν κάτι από τη συγκεκριμένη κατάσταση³⁵.

Όσον αφορά τώρα την υψηλή-πολιτική διαφθορά, μία εννοιολογική προσέγγισή της είναι ότι αυτή συνίσταται στην κατάχρηση δημόσιας εξουσίας από τους έχοντες θεσμικό ρόλο τόσο στην νομοθετική όσο και στην εκτελεστική εξουσία, με σκοπό την προώθηση ατομικών συμφερόντων, όπως οικονομικού οφέλους ή κοινωνικής ανέλιξης ή πολιτικής υπεροχής³⁶. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται μέσω της λαθραίας συνδιαλλαγής, άλλως δωροδοκίας ή

³¹ i.d. Michalowski, R. & Kramer, R., 2007, p.204

³² ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ. 143, i.d. Michalowski, R. & Kramer, R., 2007, p.205,206

³³ Chambliss W., «On the take From petty Crooks to presidents», Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, (1988), p. 205,206

³⁴ Emile van der Does de Willebois et al, «How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It» The Puppet Masters, Washington DC: STAR, World Bank, UNDOC, 2011, p.10

³⁵ i.d. Green P. & Ward T., 2004, p.16, ο.π. Βασιλαντωνοπούλου, Β., 2014, σελ. 76

³⁶ Transparency International, Anti-Corruption Plain, Language Guide 2009, p.14, ανακτήθηκε στις 17-06-2024 από: https://images.transparencycdn.org/images/2009_TIPlainLanguageGuide_EN.pdf

δωροληψίας σύμφωνα με τα άρθρα 235 και 236 του Ποινικού μας Κώδικα, μεταξύ των ως άνω θεσμικών παραγόντων του κράτους και των φορέων ή μελών του ιδιωτικού τομέα. Η λαθραία συνδιαλλαγή ενδέχεται να περιλαμβάνει χρήματα ή δώρα, χάρες ή υπηρεσίες, τα οποία αποσκοπούν είτε απλώς στην επιτάχυνση διαδικασιών που είναι νόμιμες, είτε στην νομιμοποίηση κάποιων που είναι παράνομες³⁷.

Το φαινόμενο αυτό συνυπάρχει με το οργανωμένο έγκλημα, το οποίο είτε κυριαρχεί στις παράνομες επιχειρήσεις είτε ελέγχει τις νόμιμες, προκειμένου αυτές να κερδίζουν μονοπωλιακά κέρδη και να αποκλείουν τους ανταγωνιστές τους από το πεδίο της αγοράς, όπως συνέβη στην υπόθεση Novartis. Οι κρατικοί ηγέτες επομένως μαζί με τους επιχειρηματίες αναπτύσσουν μεταξύ τους συμφωνίες διαφθοράς, όπου κυριαρχούν οι μίζες και οι οποίες είτε εδραιώνουν την εξουσία των πρώτων στην πολιτική σκηνή, είτε διευκολύνουν την αύξηση του κεφαλαίου των δεύτερων, είτε μειώνουν το κόστος των συνεπειών των παράνομων εγχειρημάτων και των δύο πλευρών³⁸.

Σε κάθε περίπτωση το φαινόμενο της λεγόμενης υψηλής-πολιτικής διαφθοράς ανθίζει όταν διακυβεύονται πολλά χρήματα και ειδικότερα στις περιπτώσεις που το κράτος είναι είτε η αναθέτουσα αρχή δημοσίων έργων πολλών εκατομμυρίων όπως συνέβη με την περίπτωση των Τεμπών, είτε ο αποκλειστικός πάροχος προϊόντων και υπηρεσιών³⁹. Επίσης πέραν της δωροδοκίας και δωροληψίας μπορεί να περιλαμβάνει και άλλες παράνομες πράξεις όπως απάτες, υπεξαίρεσεις, παράνομα καρτέλ, παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, άσκηση αθέμιτης επιρροής στο πλαίσιο λήψης πολιτικών αποφάσεων, κατάχρηση δημοσίων πόρων,

³⁷ Γασπαρινάτου Μ., «Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων», στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαλαράμους Χ. «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα», Αθήνα ΕΑΠ, 2019, σελ. 163, Levi M. & Lord N., «Links between Corruption and Organised Crime, and Research Gaps», In Daniel Thelesklaf, Pedro Gomes Pereira (eds) Non-State Actors in Asset Recovery, Bern, Switzerland: Peter Lang, 2011, p. 3 & i.d. Green P. & Ward T., 2004, p.11,12

³⁸ Rose-Ackerman S., «Corruption, Organized crime, and Money Laundering», World Bank Roundtable on Institutions, Governance and Corruption, Montevideo, 2016, p.2, Ανακτήθηκε στις 7-5-2024 από : https://www.academia.edu/36741455/Corruption_Organized_Crime_and_Money_Laundering, Πρακτορείο Ειδήσεων dikastiko, φύλλο της 08-04-2019, «Υπόθεση Novartis: Η ιστορία ενός σκανδάλου ή μιας σκευωρίας?» ανακτήθηκε στις 17-06-2024 από : <https://www.dikastiko.gr/articles/%CF%85%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-novartis-%CE%B7-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%BD%CF%8C%CF%82-%CF%83%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CF%85-%CE%AE-%CE%BC/>

³⁹ Boles, J., «The Two Faces of Bribery: International Corruption Pathways Meet Conflicting Legislative Regimes Meet Conflicting Legislative Regime», Michigan Journal of International Law, Volume 35/Issue 4, 2014, p.677, Ανακτήθηκε στις 7-5-2024 από: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1067&context=mjil>

παράνομη χρηματοδότηση κομμάτων, εξαγορά ψήφων, ευνοιοκρατία, οικογενειοκρατία, ξέπλυμα χρήματος κ.α.⁴⁰.

Όσον αφορά το ξέπλυμα μαύρου χρήματος αυτό αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτικής διαφθοράς, αφού τα παράνομα κέρδη μπορούν να αποκρύπτονται μέσω της τοποθέτησής τους είτε σε εταιρείες «Κελύφη», είτε σε offshore λογαριασμούς στους λεγόμενους φορολογικούς παραδείσους⁴¹.

Οι ως άνω δε πράξεις ευνοούνται τόσο από εξωθεσμικούς όσο και από θεσμικούς παράγοντες και έχουν τέτοια δυναμική που μπορούν να ανατρέπουν κυβερνήσεις και να καταστρέφουν κρατικές οικονομίες. Όταν το επιχειρηματικό κεφάλαιο εισχωρεί στην πολιτική σκηνή όπως για π.χ. συνέβη με τις υποθέσεις Siemens και Novartis, τότε η πολιτική διαφθορά δεν μπορεί παρά να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του κρατικό-εταιρικού εγκλήματος⁴².

2.2.1. Εξωθεσμικοί παράγοντες που ευνοούν την πολιτική διαφθορά

Οι εξωθεσμικοί παράγοντες που ευνοούν την πολιτική διαφθορά συνίστανται σε πρακτικές οι οποίες έχουν διαρκές, συστημικό και οργανωσιακό χαρακτήρα, στις οποίες, όπως προαναφέρθηκε, συμμετέχουν επιχειρηματίες και κρατικά ή πολιτικά όργανα⁴³. Συγκεκριμένα αφορούν ενέργειες ή παραλείψεις οι οποίες παρόλο που επιφέρουν βλάβη στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και πολλές φορές υπονομεύουν μέχρι και το ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα, αυτές δεν τυποποιούνται πάντα στον ποινικό κώδικα⁴⁴. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των εγκλημάτων των ισχυρών δηλαδή.

Εν προκειμένω συγκαταλέγονται ο νεποτισμός και οι συμβιωτικές σχέσεις, οι οποίες τροφοδοτούμενες από τα πολιτικά κόμματα, οδηγούν την κρατική εξουσία στο να λειτουργεί σαν ψηφοθηρική μηχανή και τίποτα παραπάνω⁴⁵. Εδώ εμπίπτει και η άσκηση αθέμιτης επιρροής σε μέλη του Κοινοβουλίου κατά την διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων με το αζημίωτο, είτε μέσω «ισχυρών» ιδιωτών είτε εταιρειών, όπως συνέβη το 2022 με την υπόθεση Qatargate και τη δίωξη της Ελληνίδας Ευρωβουλευτή.

Η συγκεκριμένη πρακτική είναι κατά κάποιο τρόπο και θεσμικά επιτρεπτή, αφού σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση της GRECO του έτους 2015, επιτρέπεται σε Νομικά πρόσωπα η παροχή

⁴⁰ο.π. Γασπαρινάτου Μ., 2019, σελ.163, i.d. Boles, J.,2014, p.677

⁴¹ i.d. Ruggiero, V.,2017, p.200,201

⁴²ο.π. Γασπαρινάτου Μ., 2019, σελ.162, i.d. Boles, J.,2014, p.677,

⁴³ ο.π. Γασπαρινάτου Μ., 2019,171-173, ο.π. Βασιλαντωνοπούλου, Β.,2014, σελ.120,128

⁴⁴ο.π. Γασπαρινάτου Μ., 2019, σελ.163

⁴⁵ο.π. Γασπαρινάτου Μ., 2019, σελ.159,163

υλικού, υπηρεσιών, ή προσωπικού σε βουλευτές και σε πολιτικές ομάδες⁴⁶. Η απουσία αποτελεσματικού κανονιστικού πλαισίου ελέγχου, θέτει σε κίνδυνο την ακεραιότητα των ίδιων των βουλευτών και επιπλέον σε αμφισβήτηση την διαφάνεια των πολιτικών αποφάσεων⁴⁷.

2.2.2. Θεσμικοί παράγοντες που ευνοούν την πολιτική διαφθορά

Παράλληλα με τους εξωθεσμικούς παράγοντες υπάρχουν και εκείνοι όπου το ίδιο το θεσμικό πλαίσιο ευνοεί εξαρχής την υψηλή-πολιτική διαφθορά. Η χρηματοδότηση των κομμάτων ή πολιτικών προσώπων από ιδιώτες ή από ισχυρές ομάδες πίεσης είναι ένας από τους παράγοντες αυτούς, που προβλέπεται στο άρθρο 1 του Ν.3023/2002, όπως τροποποιήθηκε με τους Ν.4472/2017 και Ν.4604/2019. Η συγκεκριμένη πρακτική όταν λειτουργεί υπό όρους σκιάδους μεταφοράς χρημάτων, αποσκοπεί στην ευνοϊκή μεταχείριση των προσώπων αυτών ή των ομάδων που τα χρηματοδοτούν⁴⁸.

Ανθίζει δε μέσω της σκιάδους τραπεζικής, η οποία εκμεταλλευόμενη την παθογένεια του πολιτικού συστήματος, ευνοεί τις αμφιβόλου νομιμότητας καταθέσεις, όπως μίζες ή παράνομα κεφάλαια από απάτες ή δωροληψίες κ.α., οι οποίες διοχετεύονται στη συνέχεια με ασφαλές και νόμιμο τρόπο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, εξαφανίζοντας τα ίχνη του καταθέτη τους⁴⁹. Κάτι αντίστοιχο συνέβη στην υπόθεση πρώην κυβερνητικού στελέχους και υπουργού Εθνικής Άμυνας, ο οποίος λόγω της εμπλοκής του σε σκάνδαλο εξοπλιστικών προγραμμάτων με μίζες εκατομμυρίων κατά την περίοδο 1996-2001, καταδικάστηκε το 2013 για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες⁵⁰.

Η εν λόγω χρηματοδότηση αποτελεί θα λέγαμε μία εξαρχής πρόσκληση στη διαφθορά, αφού ιδιώτες συνεργάζονται με πολιτικά πρόσωπα, καλύπτοντας οι πρώτοι, μεταξύ άλλων, τα μεγάλα ποσά που απαιτούν οι διαφημιστικές καμπάνιες των κομμάτων των δευτέρων⁵¹. Αξιοσημείωτο είναι δε, ότι ουδέποτε επιβλήθηκε κάποιο πρόστιμο σε πολιτικό κόμμα από την Επιτροπή της Βουλής σύμφωνα με οριζόμενα στη παρ.4 του άρθρου 24 του Ν.3023/2002, όπως

⁴⁶ Τέταρτος κύκλος αξιολόγησης, Πρόληψη διαφθοράς βουλευτών, δικαστών και εισαγγελέων, Έκθεση Αξιολόγησης 2015: Ελλάδα, σελ.25, ανακτήθηκε στις 8-5-2024 από : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c648d>, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, « ΈΚΘΕΣΗ σχετικά με το αίτημα για την άρση της ασυλίας της Εύας Καϊλή», με αριθμό Α9-0029/2024, ανακτήθηκε στις 10-5-2024 από : https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2024-0029_EL.html

⁴⁷ ο.π. GRECO,2015, σελ.40

⁴⁸ ο.π. Γασπαρινάτου Μ., 2019, σελ.159

⁴⁹ Ruggiero, V., «Dirty Money On Financial Delinquency», Oxford University Press: Oxford, 2017, p.205

⁵⁰ Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, Φύλλο της 27^{ης}/08/2021, δημοσίευμα με τίτλο: Άκης Τσοχατζόπουλος-Οι δικαστικές περιπέτειες, τα σκάνδαλα και η φυλακή», διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2021/08/27/politics/akis-tsoxatzopoulos-oi-dikastikes-peripeteies-ta-skandala-kai-i-fylaki/> ανακτήθηκε στις 06-06-2024

⁵¹ i.d. Chambliss W.,1988, p.163, 204

τροποποιήθηκε και ισχύει⁵². Στη συνέχεια παρέχεται στους πρώτους είτε η δυνατότητα να συμμετέχουν άμεσα στην λήψη μελλοντικών πολιτικών αποφάσεων όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είτε να επηρεάζουν προς το συμφέρον τους την ποινική διαδικασία ή την κατανομή των οικονομικών πόρων⁵³.

Ο συγκεκριμένος τρόπος χρηματοδότησης παρόλο που ουκ ολίγες φορές συνιστά δίοδο για ξέπλυμα μαύρου χρήματος, δεν συνιστά ποινικό αδίκημα, παρά μόνο επιφέρει διοικητικές κυρώσεις εάν και εφόσον φυσικά η χρηματοδότηση αυτή αποδειχθεί⁵⁴.

Επιπλέον εστία διαφθοράς και είδος σκιάδους ιδιωτικής χρηματοδότησης αποτελούν τα τραπεζικά δάνεια που χορηγούνται από τα τραπεζικά ιδρύματα σε πολιτικά κόμματα κατά παρέκκλιση των συνήθων διαδικασιών, με τα τελευταία να τους παρέχουν ως εγγύηση την μελλοντική εκχώρηση κρατικών επιχορηγήσεων πέραν του τρέχοντος έτους. Η συγκεκριμένη τακτική ήταν ιδιαίτερος έντονη το χρονικό διάστημα μεταξύ 2000 –2011 με εμπλεκόμενα τα δύο μεγάλα κόμματα⁵⁵.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι πίσω από τους προαναφερόμενους παράγοντες που ευνοούν την υψηλή- πολιτική διαφθορά, η οποία παίζει καθοριστικό ρόλο στα κρατικό-εταιρικά εγκλήματα, κρύβονται πάντα ισχυρές κοινωνικές ομάδες όπου μέσω της άσκησης επιρροής σε φορείς της εκτελεστικής ή της νομοθετικής εξουσίας (background legislative lobbying), με το αζημίωτο φυσικά, καταφέρνουν είτε να μην εγκληματοποιούνται οι πράξεις τους, είτε να αποποινικοποιούνται, είτε να χαίρουν ηπιότερης μεταχείρισης σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2 του ΠΚ, είτε να μην διώκονται ποινικά, πετυχαίνοντας με αυτό το τρόπο την επιλεκτικότητα του ποινικού συστήματος προς όφελός τους, την οποία θα δούμε ευθύς αμέσως⁵⁶.

⁵² ο.π. Γασπαρινάτου Μ., 2019, σελ.191,192

⁵³ Bezlov, T. & Gounev, Ph., «Organised Crime, corruption and public bodies», In Gunev, Ph., Ruggiero, V. Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership (pp. 32-54), London and New York: Routledge, Talyor and Francis Group, 2012, p.35

⁵⁴ ο.π. Γασπαρινάτου Μ., 2019, σελ.159, i.d. Chambliss W., 1988, p.162,163,164

⁵⁵ ο.π. Γασπαρινάτου Μ., 2019, σελ.160,170

⁵⁶ Κοσμάτος Κ., Λαμπάκης Χ., «Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης», στα «Έγκλήματα των ισχυρών, Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα», Επιμ. Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαλαράπου Χ., ΕΑΠ, 2019, σελ. 191,192

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Διαδικασίες εγκληματοποίησης και ποινική επιλεκτικότητα

3.1. Ο ρόλος των «ισχυρών» στις διαδικασίες εγκληματοποίησης

Η κοινωνία είθισται, σύμφωνα με την συγκρουσιακή θεωρία που αναπτύχθηκε στην Αμερική την δεκαετία του '50, να λειτουργεί με σύγκρουση και όχι με συναίνεση, συνεπεία των διαφορετικών συμφερόντων που επιδιώκει εκάστη κοινωνική ομάδα. Η συγκρουσιακή αυτή σχέση λοιπόν δεν θα μπορούσε να λείπει από τις διαδικασίες εγκληματοποίησης⁵⁷. Σύμφωνα με τον H. Becker «ο παρεκκλίνων χαρακτήρας μιας πράξης εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο αυτή έχει δημόσια χαρακτηριστεί». Αυτό σημαίνει ότι ο χαρακτηρισμός μιας πράξης ως νόμιμης ή παράνομης δεν είναι τίποτα παραπάνω από μία κοινωνική κατασκευή από τους ανήκοντες στο ανώτερο κοινωνικό status, οι οποίοι με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζουν την προστασία των δικών τους συμφερόντων⁵⁸. Πριν ωστόσο από την κοινωνική κατασκευή του εγκλήματος προαπαιτείται η κοινωνική συναίνεση.

Ειδικότερα ο H.Becker είχε αναφερθεί πρώτος στους λεγόμενους «σταυροφόρους ηθικής», οι οποίοι είναι επαγγελματίες παντός είδους και αναλαμβάνουν να πείσουν το κοινωνικό σύνολο για την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός κανόνα δικαίου, μέσω της ακολούθησης μιας συγκεκριμένης τακτικής⁵⁹. Αρχικά λοιπόν η πιο ισχυρή ομάδα επικαλείται έναν αξιακό κανόνα που χρήζει τυποποίησης και μέσω των προαναφερόμενων επαγγελματιών και τη δυναμική των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, τα οποία μην ξεχνάμε ότι ελέγχονται από ισχυρούς επιχειρηματίες, καταφέρνουν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη προς το συμφέρον τους⁶⁰.

Υπό το πρίσμα αυτό ένας νόμος μπορεί να τίθεται σε ισχύ ή σε αχρησία αναλόγως των συμφερόντων που θέλει να πετύχει η ισχυρότερη κοινωνική ομάδα, με αποτέλεσμα οι εμπνευστές του νόμου να είναι εν τέλει και οι χειρότεροι παραβάτες του όπως προαναφέρθηκε⁶¹. Στο πλαίσιο δε αυτής της διαδικασίας, στιγματίζονται και διώκονται κοινωνικές ομάδες, είτε λόγω φτώχειας, είτε εξαιτίας φυλετικών κριτηρίων, είτε επειδή ανήκουν στις μειονότητες, προκειμένου να τεθούν στο κοινωνικό περιθώριο (θεωρία της

⁵⁷ ο.π. Βιδάλη, Σ.,Κουλούρης Ν.,2012, σελ. 244,245

⁵⁸ i.d. Kramer, R.C. et al, 2002, p. 266, ο.π. Καρύδης Β.,2010, σελ.35, ο.π. Βιδάλη, Σ.,2013, σελ. 162,163

⁵⁹ ο.π. Βιδάλη, Σ.,Κουλούρης Ν.,2012, σελ.247

⁶⁰ ο.π. Βιδάλη, Σ.,Κουλούρης Ν.,2012, σελ.248, i.d. Martinez J.,2014, p.8

⁶¹ i.d. Chambliss, W.,2004, p.243, ο.π. Βιδάλη, Σ.,Κουλούρης Ν.,2012, σελ. 254

ετικέτας)⁶². Με τον τρόπο αυτό κατασκευάζονται αρνητικά κοινωνικά στερεότυπα τα οποία επειδή θεωρούνται ότι αποτελούν κίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια, πυροδοτούν στο κοινωνικό σύνολο τα αρνητικά αισθήματα του ρατσισμού ή της ξενοφοβίας, όπως συνέβη με την θεωρία της «Συνομοσίας του ξένου» σύμφωνα με τον D.Cressey, όπου το έγκλημα αποτελεί εισαγόμενο προϊόν.

Η διαδικασία δε αυτή επιφέρει συνακόλουθα τους λεγόμενους ηθικούς πανικούς⁶³. Οι τελευταίοι, καταφέρνουν να κατασκευάζουν αποδιοπομπαίους τράγους δημιουργώντας στην κοινωνία την πλασματική ανάγκη εγκληματοποίησης πράξεων που διαπράττονται από τις μικρομεσαίες ή τις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις (underclass) και αυτές δεν είναι άλλες από τα εγκλήματα του δρόμου (street crimes)⁶⁴. Η κοινωνική μάλιστα αντίδραση που δημιουργείται γύρω από τα εγκλήματα αυτά είναι τόσο μεγάλη, που απομακρύνουν την προσοχή των πολιτών από τα εγκλήματα των ισχυρών που επιφέρουν μεγαλύτερη κοινωνική βλάβη, επιτυγχάνοντας έτσι την διαιώνισή τους⁶⁵.

Δεν είναι διόλου τυχαίο λοιπόν ότι το χρονικό διάστημα μεταξύ των ετών 1990-2014 που είχαν κάνει την εμφάνισή τους μεγάλα κρατικό-εταιρικά εγκλήματα, (ΕΛΣΤΑΤ, Siemens, Novartis κ.α.), αυξήθηκε η αστυνόμευση στο κέντρο της Αθήνας για την προστασία της δημόσιας ζωής από τα εγκλήματα του δρόμου προφανώς. Με άλλα λόγια έχουμε υποεγκληματοποίηση των εγκλημάτων των ισχυρών και υπερεγκληματοποίηση των εγκλημάτων του δρόμου⁶⁶.

3.2. Ο ρόλος των «ισχυρών» στην επιλεκτικότητα του ποινικού συστήματος

Η επιλεκτικότητα του ποινικού συστήματος στα κρατικό-εταιρικά εγκλήματα εντοπίζεται, σύμφωνα με την Κριτική εγκληματολογία, στην πρωτογενή εγκληματοποίηση η οποία αφορά την διαδικασία θέσπισης των νόμων και στην δευτερογενή εγκληματοποίηση, η οποία αφορά

⁶² Garland, D., «The Limits of Sovereign State - Strategies of Crime Control in Contemporary Society», British Journal of Criminology, Vol. 36, No 4, 1996, p.461, Βιδάλη, Σ., Κουλούρης Ν., 2012, σελ.191-203,19

⁶³ Cressey, D., «Theft Of The Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America», Harper & Row 1969, 2008, p.318, ο.π. Καρύδης, Β., 2010, σελ.36, ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ.48

⁶⁴ Βασιλαντωνοπούλου, Β., «Ιχνελατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα: εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί», στο: Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρης (Επιμ.), Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 2015, σελ.70

⁶⁵ Young, J. «Ηθικός πανικός: Οι Καταβολές του στην Αντίσταση, τη Μνησικακία και η Ερμηνεία της Φαντασίας σε Πραγματικότητα», στο: Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρης (Επιμ.), Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 2015, σελ.33,36, ο.π.Καρύδης, 2010, σελ.47-49

⁶⁶ ο.π. Βιδάλη Σ., 2017, σελ. 74, Weis, V., «Criminal Selectivity in the United States: A History Plagued by Class & Race Bias», (1 Ιουλίου 2017), De Paul Journal for Social Justice, τόμος 10, 2017, σελ.4, Ανακτήθηκε στις 13-05-2024 από:

https://www.researchgate.net/publication/325225757_Criminal_Selectivity_in_the_United_States_A_History_Plagued_by_Class_Race_Bias

την επιλεκτική εφαρμογή του νόμου από την αστυνομία, τους εισαγγελείς και τα δικαστήρια. Τα πρόσωπα της ελίτ καταφέρνουν μέσω της άσκησης αθέμιτης επιρροής σε πρόσωπα της κρατικής εξουσίας ή μέσω των υπόγειων χρηματοδοτήσεων των κομμάτων να χρησιμοποιούν τους νόμους προς το συμφέρον τους⁶⁷.

Ειδικότερα στο στάδιο της νομοθέτησης είναι πιο εύκολο να ποινικοποιηθούν οι πράξεις των κοινωνικά περιθωριοποιημένων ατόμων, επειδή τα εγκλήματα που διαπράττονται από αυτούς είναι εμφανή, έχουν άμεσα αποτελέσματα, εκτελούνται με απλά μέσα και οι δράστες τους εντοπίζονται χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία και χωρίς να προκαλούνται πολιτικές και κοινωνικές αναταράξεις. Από την άλλη πλευρά τα εγκλήματα των ισχυρών είτε δεν ποινικοποιούνται καθόλου, είτε ποινικοποιούνται με τέτοιο τρόπο όπου οι κυρώσεις για αυτούς είναι επιφανειακές⁶⁸. Εξάλλου ότι δεν τυποποιείται στον νόμο σύμφωνα με το άρθρο 1 ΠΚ και 7 του Συντάγματος, δεν διώκεται.

Αν συμπεριλάβουμε δε και το δικαίωμα της ασυλίας των βουλευτών, τότε αρχίζει να γίνεται πιο έντονα αντιληπτή η ανισότητα και ο ταξικός χαρακτήρας των ποινικών νόμων, αφού όσο μεγαλύτερη είναι η πολιτική και η οικονομική επιρροή που έχει κάποιος, τόσο περισσότερες είναι και οι πιθανότητες να δει τις ιδέες και τις απόψεις του να αντανakλώνται στο νόμο⁶⁹.

Τα ήδη διαμορφωμένα κοινωνικά στερεότυπα αναφορικά με τα εγκλήματα του δρόμου, επηρεάζουν τα όργανα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος, τα οποία δεν μπορούν να ξεφύγουν από αυτά κατά την ποινική αντιμετώπιση ενός εμπλεκόμενου προσώπου. Επιπλέον η εκ του νόμου διακριτική ευχέρεια που απολαμβάνουν, αφήνει περιθώρια κακής χρήσης αυτής, η οποία καταλήγει σε άνιση μεταχείριση, αυθαιρεσία και παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας⁷⁰.

Το ποινικό σύστημα φαίνεται ότι και στο παρελθόν επηρεαζόταν από το κοινωνικό status των παραβατών και τις σχέσεις εξουσίας που αναπτύσσουν τα πρόσωπα αυτά⁷¹. Συγκεκριμένα σύμφωνα με τον ποινικό νόμο του 1834 που στηρίχθηκε στον βαυαρικό ποινικό νόμο του 1813,

⁶⁷ Αλοσκόφης, Ο., «Ποινική επιλεκτικότητα: Μια μακρό-ιστορική θεώρηση από την V.Vegh-Weis, Crime Times, 2021, Ανακτήθηκε στις 14-5-2024 από : <https://www.crimetimes.gr/%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%BF-%CE%B9%CF%83%CF%84/>

⁶⁸ ο.π. Αλοσκόφης, Ο., 2021

⁶⁹ ο.π. Βασιλαντωνοπούλου, Β., 2014, σελ. 123, 125

⁷⁰ ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ. 59, 60, 62

⁷¹ Λαμπροπούλου, Ε., «Κοινωνιολογία του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης», Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2012, σελ. 141

οι κάτοχοι ιδιοκτησίας απολάμβαναν ευνοϊκότερης μεταχείρισης από τους φτωχούς, τους άεργους και τους επαίτες, αφού οι πρώτοι διώκονταν μόνο για κακουργήματα και για συγκεκριμένα πλημμελήματα, ενώ αντίθετα οι δεύτεροι για τα πάντα⁷². Η επιλεκτικότητα δε αυτή γίνεται αισθητή στα κάτωθι τρία στάδια.

3.2.1. Η ποινική επιλεκτικότητα της αστυνομίας

Τα κοινωνικά στερεότυπα δεν θα μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστη την κρίση των αστυνομικών οργάνων, τα οποία όταν είναι επιφορτισμένα με ανακριτικά καθήκοντα, δηλαδή την συλλογή και επεξεργασία του αποδεικτικού υλικού κατά το στάδιο της προδικασίας, ένα αδίκημα μπορεί είτε να το καταγράψουν με αυστηρότερο χαρακτηρισμό είτε και καθόλου, στο πλαίσιο εξυπηρέτησης διαφορετικών σκοπιμοτήτων και συμφερόντων⁷³. Επιπλέον η αστυνομική επιλεκτικότητα αποτυπώνεται και κατά το πρώιμο στάδιο των συλλήψεων, των προσαγωγών και των ελέγχων, η οποία εξωτερικεύεται με την καταχρηστική άσκηση της εξουσίας τους και συγκεκριμένα με την άσκηση παράνομης βίας, ή την ταπεινωτική μεταχείριση ή την υπεραστυνόμευση των εγκλημάτων του δρόμου όπως συνέβη στο κέντρο της Αθήνας μεταξύ των ετών 2007-2014 όπως προαναφέρθηκε⁷⁴. Τους δράστες των εγκλημάτων των ισχυρών εξάλλου δεν θα τους συναντήσεις ποτέ στους δρόμους της Αθήνας από την στιγμή που δεν αποτελούν κίνδυνο για την δημόσια ασφάλεια, ενώ όσον αφορά τους βουλευτές αυτοί σύμφωνα με το άρθρο 62 του Συντάγματος, για το διάστημα που διαρκεί η βουλευτική περίοδος, αυτοί ούτε διώκονται ούτε συλλαμβάνονται ούτε φυλακίζονται ούτε με άλλο τρόπο περιορίζονται χωρίς άδεια του Σώματος.

3.2.2. Η ποινική επιλεκτικότητα του εισαγγελέα

Ο ρόλος του εισαγγελέα σύμφωνα με το άρθρο 43 ΚΠΔ είναι να κινεί την ποινική δίωξη κατόπιν μήνυσης ή αναφοράς, είτε παραγγέλλοντας ανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση όπου αυτή απαιτείται, είτε παραπέμποντας τον κατηγορούμενο με απευθείας κλήση στο ακροατήριο⁷⁵. Ειδικότερα σύμφωνα με τον Ν.4745/2020, αρμόδιος για τα εγκλήματα διαφθοράς και τα οικονομικά εγκλήματα είναι ο Εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος, ο

⁷² ο.π. Βιδάλη, Σ., Κουλούρης Ν., 2012, σελ. 271-273

⁷³ Ανδρουλάκης, Ν., «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», (3^η Έκδοση), Δίκαιο & Οικονομία, Αθήνα: Π.Ν.Σάκκουλας, 2007, σελ. 110, Καλίτσης, Θ., «Αστυνομική στατιστική: Μια διαδικασία συλλογής ποσοτικών δεδομένων για την εγκληματικότητα», Ελληνική Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 129Β'2009, (σελ. 101-109), 2014, σελ. 107, Ανακτήθηκε στις 14-5-2024 από: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/6773/6501>

⁷⁴ ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ. 79

⁷⁵ Μαργαρίτης, Μ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας» (17η έκδοση), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2022, άρθρο 43/σελ. 31

οποίος ασκεί τα καθήκοντά του κατά αποκλειστική αρμοδιότητα λόγω της πολυπλοκότητας των εγκλημάτων αυτών και παράλληλα συνεπικουρείται προς υποβοήθηση του έργου του από ειδικούς επιστήμονες⁷⁶. Η ποινική δίωξη ασκείται σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας και είναι υποχρεωτική εκ μέρους του εισαγγελέα, εφόσον από τα στοιχεία που έχουν περιέλθει σε γνώση του υπάρχει κατά την κρίση του βάσιμη υπόνοια τέλεσης ορισμένου ποινικού αδικήματος⁷⁷. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο η προσωπική του εκτίμηση ενδέχεται να ελλοχεύει κινδύνους κατάχρησης εξουσίας, η οποία οδηγεί σε επιλεκτική μεταχείριση ορισμένων προσώπων, συνεπεία είτε της πολυπλοκότητας ορισμένων υποθέσεων, είτε της βαρύτητας του εγκλήματος, είτε λόγω κοινωνικών κριτηρίων όπως το περιβόητο κοινωνικό status ή την καταγωγή ορισμένων εγκληματιών⁷⁸.

Επιπρόσθετα λαμβάνοντας υπόψη τα άρθρα 62 Σ και 86 Σ σχετικά με το ποινικά ακαταδίωκτο των βουλευτών και υπουργών, συνάγεται το συμπέρασμα ότι είναι ευκολότερο, εκ του νόμου, να κινηθεί η ποινική δίωξη για τους εγκληματίες του δρόμου παρά για τους εγκληματίες του υψηλού κοινωνικού status. Η βουλευτική ασυλία αποτελεί βασική έκφανση της ποινικής επιλεκτικότητας και βασικό λόγο συγκάλυψης ενός κρατικό-εταιρικού εγκλήματος όπως θα εξετάσουμε παρακάτω.

3.2.3. Η ποινική επιλεκτικότητα του δικαστή

Ο δικαστής προκειμένου να αναζητήσει την ουσιαστική αλήθεια μιας υπόθεσης και να σχηματίσει δικανική πεποίθηση, πέραν της εκτίμησης του αποδεικτικού υλικού που έχει στην κατοχή του και ορίζεται στο άρθρο 178 του ΚΠΔ, πρέπει να ακολουθεί την φωνή της συνείδησής του στο πλαίσιο της αρχής της ηθικής απόδειξης κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 177 του ΚΠΔ⁷⁹.

Η έκδοση μιας δικαστικής απόφασης και η επιμέτρηση της ποινής κατ' άρθρο 79ΠΚ, δεν είναι μόνο αποτέλεσμα εκτίμησης των νομικών αποδείξεων, αλλά και των εξωνομικών παραγόντων

⁷⁶ Τσιρώνης, Ν., «Τεχνικές ανίχνευσης των ύποπτων χρηματο-οικονομικών ροών στα πλαίσια ανάκρισης κατά της διαφθοράς : Μεθοδολογικές προσεγγίσεις», στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαράλαμπος, Χ., (επιμ.) Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Αθήνα : Εκδόσεις ΕΑΠ, 2019,σελ.362-364, TAXHEAVEN, φύλλο της 22-10-2020, «Ενοποιούνται οι υφιστάμενοι θεσμοί του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς»: <https://www.taxheaven.gr/news/51100/enopoioyntai-oi-yfistamenoi-oesmoi-toy-eisaggelea-oikonomikoy-egklhmatos-kai-toy-eisaggelea-egklhmatwn-diafooras> , Ανακτήθηκε στις 18-5-2024

⁷⁷ ο.π. Ανδρουλάκης, Ν., 2007,σελ.65,66

⁷⁸ ο.π. Λαμπροπούλου, Ε., 2012, σελ. 166

⁷⁹ ο. π. Ανδρουλάκης, Ν. 2007, σελ. 202

που διαμορφώνονται από τις υπάρχουσες κοινωνικές αντιλήψεις και λαμβάνουν χώρα εντός και εκτός των δικαστηρίων⁸⁰.

Ορισμένοι από αυτούς είναι το κοινωνικό-οικονομικό προφίλ του δράστη και η πρότερη εμπλοκή του με την ποινική δικαιοσύνη, η πολιτική ή άλλη μορφή επιρροής στην λειτουργία του ποινικοκατασταλτικού συστήματος, η δικαστική διαφθορά και το κοινωνικό προφίλ του ίδιου του δικαστή, από το οποίο δεν λείπουν πολλές φορές οι στερεοτυπικές αντιλήψεις⁸¹. Παράλληλα ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι καθοριστικός στον επηρεασμό της κοινής γνώμης και στην επιμέτρηση της ποινής από τον δικαστή και μάλιστα προς συγκεκριμένη κατεύθυνση⁸².

Ως εκ τούτου το έγκλημα καταλήγει να γίνεται οικονομική υπόθεση και η αρχή της αναλογικότητας να δρα και εν προκειμένω επιλεκτικά, καθώς την ίδια στιγμή που οι πλούσιοι πληρώνουν σε πρόστιμα τα εγκλήματα που διαπράττουν, οι φτωχοί τα πληρώνουν με την στέρηση της προσωπικής τους ελευθερίας⁸³, δεδομένου ότι η φυλακή σύμφωνα με τον Garland, λειτουργεί εν τέλει ως μέσο ικανοποίησης του κοινού αισθήματος για τάξη και ασφάλεια και όχι ως μέσο ουσιαστικής αναμόρφωσης των δραστών⁸⁴.

⁸⁰ ο.π. Καρύδης, Β., 2010, σελ. 195,196

⁸¹ ο.π. Καρύδης, Β., 2010, σελ. 197,207,209,211

⁸² ο.π. Καρύδης, Β., 2010, σελ.51, ο.π. Βιδάλη Σ.,2017, σελ.83

⁸³ Κουρούτζας, Χ., «Το έγκλημα αποδίδει; Κρατικά-εταιρικά εγκλήματα στην Ελλάδα» στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ. (επιμ.), Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Εκδόσεις ΕΑΠ, Αθήνα 2019, σελ. 114,115

⁸⁴ ο.π. Καρύδης, Β., 2010, σελ.201

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Η Βουλευτική ασυλία ως έκφανση της ποινικής επιλεκτικότητας

4.1. Η ευθύνη των πολιτικών προσώπων

Το ελληνικό έθνος από τον Η΄ αιώνα π.Χ. διακρίνονταν σε δύο τύπους κρατικής οντότητας, εκείνης του έθνους και της πόλεως. Την εποχή που άρχισαν να διαμορφώνονται οι λεγόμενες ‘‘πόλεις-κράτη’’, οι οποίες συνιστούσαν αυτοδύναμες και κυρίαρχες μικρές επικράτειες, άρχισαν να διαμορφώνονται αντίστοιχα και τα διάφορα πολιτεύματα από την μοναρχία μέχρι την δημοκρατία. Από τότε οι οποιεσδήποτε παραβάσεις των αρχόντων, προκαλούσαν τον έντονο ανταγωνισμό μεταξύ των ευγενών προσώπων τα οποία διεκδικούσαν τις λιγοστές θέσεις των βουλευτών ή των αρχόντων. Οι θέσεις δε αυτές συνοδεύονταν, όπως και σήμερα, από επιρροή και ειδικά οφέλη⁸⁵.

Τα θεμελιώδη τώρα στοιχεία της αθηναϊκής δημοκρατίας την εποχή του Περικλή, η οποία αποτέλεσε πρότυπο για το δυτικό κόσμο, ήταν η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η ελευθερία και η ισοπολιτεία. Παράλληλα η ισονομία και η ισηγορία⁸⁶. Υπό το πρίσμα αυτό οι νόμοι της Αθήνας περιλάμβαναν ένα ισχυρό θεσμικό πλαίσιο ελέγχου απέναντι στους φορείς της κρατικής εξουσίας. Συγκεκριμένα πριν από την ανάληψη εκάστου αξιώματος προβλεπόταν προληπτικός έλεγχος. Επίσης κατά την διάρκεια της θητείας τους οι αξιωματούχοι υπόκεινταν σε συνεχείς ελέγχους, είτε αυτεπάγγελτα από την Εκκλησία του Δήμου ή την Βουλή, είτε κατόπιν καταγγελίας από τα δικαστήρια ή άλλα αρμόδια όργανα⁸⁷.

Επίσης η «ευθύνα» η οποία ελάμβανε χώρα κατά την λήξη της θητείας των αρχόντων και των αξιωματούχων, συνήθως μετά την πάροδο του έτους, αποτελούσε τον απολογισμό των πεπραγμένων τους. Στα ως άνω πρόσωπα συγκαταλέγονταν και όσοι ασκούσαν οποιοδήποτε είδος δημόσιας εξουσίας. Ταυτόχρονα λογοδοτούσε και η Βουλή για τη διαχείριση του δημοσίου χρήματος και στην περίπτωση που προέκυπταν ευθύνες των βουλευτών για οικονομικές ατασθαλίες ή άλλες παράνομες πράξεις, αυτοί καθαιρούνταν από το αξίωμά τους και επιπλέον κινούνταν η ποινική διαδικασία εναντίον τους για κατάχρηση εξουσίας.

⁸⁵ Δαγκλής, Η., «Ποινική Ευθύνη Υπουργών-Δογματική, συγκριτική και ιστορική προσέγγιση», Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ. 12, 13

⁸⁶ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ. 16, 17

⁸⁷ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ. 21

Αξιοσημείωτο ήταν το γεγονός ότι τα πρόσωπα αυτά δεν απολάμβαναν ουδεμίας ασυλίας και δίνονταν για οποιοδήποτε αδίκημα⁸⁸.

Από την αθηναϊκή δημοκρατία μέχρι σήμερα μεσολάβησαν μεγάλες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές αλλαγές, με την ποινική ευθύνη των υπουργών να μεταβάλλεται στο πέρασμα των χρόνων όπως θα δούμε παρακάτω στην σύντομη ιστορική αναδρομή, χωρίς ωστόσο να έχουμε οδηγηθεί μέχρι σήμερα σε ένα αποτελεσματικό σύστημα απόδοσης ευθυνών στα εμπλεκόμενα κυβερνητικά στελέχη.

Πλέον η ευθύνη των πολιτικών προσώπων στην χώρα μας, έχει υποστεί έντονη αλλοίωση η οποία συνίσταται αφενός στην αδυναμία του κρατικού ελέγχου στο να ανταπεξέλθει στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες του παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος, αφετέρου στο γεγονός ότι οι περισσότεροι βουλευτές αισθάνονται ότι φέρουν ευθύνη μόνο απέναντι στον Πρωθυπουργό και όχι απέναντι στο κοινοβούλιο ή στην κοινωνία⁸⁹. Επιπλέον η δημόσια ανάληψη ευθύνης χωρίς αυτή να συνοδεύεται από παραίτηση ή αποπομπή του εμπλεκόμενου προσώπου από το βουλευτικό αξίωμα, συνιστά απλώς μια υποκριτική στάση ουσιαστικής ανάληψης ευθυνών.

Ταυτόχρονα η άποψη ότι οι εκλογές συνιστούν αντίβαρο για να έρθουν αντιμέτωποι οι βουλευτές με τις ευθύνες τους, αφού οι δυσαρεστημένοι ψηφοφόροι θα τους απομακρύνουν δήθεν από την πολιτική σκηνή, αυτή καταρρίφθηκε πανηγυρικά από την ελληνική πραγματικότητα⁹⁰. Διαφορετικά δεν θα επικρατούσε επί χρόνια ο δικομματισμός.

Η λογοδοσία είναι ανύπαρκτη όχι μόνο γιατί οι κυβερνώντες δεν λογοδοτούν, αλλά και γιατί η ίδια η κοινωνία που κυβερνάται από αυτούς δεν ενδιαφέρεται να τους ζητήσει το λόγο. Αυτό συμβαίνει, διότι όπως προαναφέρθηκε, εστιάζει στα εγκλήματα που συμβαίνουν δίπλα της δηλαδή στα εγκλήματα του δρόμου, τα οποία σε αντίθεση με τα εγκλήματα των ισχυρών, είναι εκείνα που υπερπροβάλλονται και θεωρούνται υπεύθυνα για τη καταστροφή της κοινωνικής συνοχής και το ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό σύστημα⁹¹.

⁸⁸ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.21, 22

⁸⁹ Μαντζούφας, Π., «Η σχέση πολιτικής και ποινικής ευθύνης των μελών της κυβέρνησης», στο Μαργαρίτης, Λ., Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε., Μαντζούφας, Π., «Η ποινική ευθύνη των Υπουργών», (σελ. 1-17), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ.5,6

⁹⁰ ο.π. Μαντζούφας, Π. 2014, σελ.5,6

⁹¹ Βασιλαντωνοπούλου Β., «Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα : εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί» στο Καρύδης, Β., Χουλιάρας, Α., (επιμ.) «Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα, Σύγχρονες, Προσεγγίσεις», (σελ.65-88), Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας, 2015, σελ.70, ο.π. Μαντζούφας, Π. 2014, σελ.6

Για την έλλειψη επίσης ουσιαστικής λογοδοσίας για τις πράξεις και παραλείψεις των μελών της κυβέρνησης, ευθύνεται ταυτόχρονα και η ίδια η κυβέρνηση. Αυτή, διαθέτοντας τουλάχιστον την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών σύμφωνα με το άρθρο 37 του Σ, μπορεί να κατευθύνει τις διαδικασίες του κοινοβουλευτικού ελέγχου, αφού τα όργανα αυτού συγκροτούνται κατ' αναλογία της κοινοβουλευτικής δύναμης εκάστου κόμματος⁹². Ο θεσμός λοιπόν της πολιτικής και ειδικότερα της ποινικής ευθύνης των υπουργών έχει ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό υπόβαθρο⁹³.

Η οικονομική κρίση ωστόσο και τα έντονα φαινόμενα διαφθοράς που έγιναν γνωστά κατά την περίοδο μεταξύ 1990-2014, όπως οι υποθέσεις Novartis, Siemens, ΕΛΣΤΑΤ κ.ά., δεν γινόταν να μην εντείνουν το αίσθημα δυσπιστίας της κοινωνίας απέναντι στους πολιτικούς θεσμούς, το οποίο οδήγησε στην κατάρρευση του χρόνιου δικομματισμού στις εκλογές του 2012 και στην άνοδο εξτρεμιστικών πολιτικών κομμάτων όπως εκείνο της Χρυσής Αυγής⁹⁴. Επίσης αποτυπώθηκε προσφάτως στην συγκέντρωση άνω του ενός (1) εκατομμυρίου υπογραφών των πολιτών, για την άρση της ασυλίας των αρμόδιων υπουργών στην υπόθεση των Τεμπών⁹⁵. Σε αυτό το πλαίσιο, η βουλευτική ασυλία δεν μπορεί παρά να τίθεται υπό αμφισβήτηση.

4.2. Σύντομη ιστορική αναδρομή της ποινικής ευθύνης

Η ποινική ευθύνη των Υπουργών αποτυπώθηκε ρητώς στο Σύνταγμα της Επιδάουρην την 1^η Ιανουαρίου του 1822 ακολουθώντας το γαλλικό πρότυπο. Σε αυτό καθιερώνονταν ένα ειδικό νομοθετικό πλαίσιο ποινικής δίωξης των υπουργών και των μελών του Εκτελεστικού Σώματος σε σχέση με τους υπόλοιπους πολίτες. Συγκεκριμένα προβλεπόταν ειδική διαδικασία δίωξης των μελών αυτών, με την προηγούμενη παρέμβαση του Βουλευτικού Σώματος και παράλληλα ειδική δωσιδικία του Γενικού Κριτηρίου της Ελλάδας ως αποκλειστικά αρμόδιου για τις πράξεις τους⁹⁶.

Έπειτα στο αναθεωρημένο Σύνταγμα που ψηφίστηκε στο Άστρος το 1823 και το οποίο ονομάστηκε «Νόμος της Επιδάουρην», οι διατάξεις για την ποινική ευθύνη των υπουργών παρέμειναν σχεδόν οι ίδιες. Παρόλο ωστόσο που η πρόθεση του νομοθέτη ήταν ο υπόλογος

⁹² ο.π. Μαντζούφας, Π. 2014, σελ.4, ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.9

⁹³ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.10

⁹⁴ Βιδάλη, Σ., 2017, σελ. 74, ο.π. Μαντζούφας, Π. 2014, σελ.6,

⁹⁵ Εφημερίδα in, φύλλο της 03-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο « ΤΕΜΠΗ: Μπορούν οι υπογραφές του ψηφίσματος να “αγγίξουν” υπουργούς;», διαθέσιμο στο <https://www.in.gr/2024/03/03/greece/tempi-mporoun-oi-ypografes-gia-ta-tempi-na-aggiksoun-ypourgous/>, ανακτήθηκε στις 26-05-2024

⁹⁶ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.66,67,70,71

υπουργός να οδηγείται στο δικαστήριο, δεν προβλεπόταν ρητώς η συμμετοχή της δικαστικής εξουσίας στις δικονομικές διαδικασίες⁹⁷.

Σύμφωνα τώρα με το «Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος» που ψηφίστηκε στην Τροιζήνα την 1^η Μαΐου του 1827, ο παρεμβατικός ρόλος της Βουλής στην δίωξη των Υπουργών παρέμεινε ίδιος, ενώ με την κατάργηση της ειδικής δωσιδικίας του Γενικού Κριτηρίου της Ελλάδας, τα αδικήματα των ανωτέρω εκδικάζονταν πλέον από τα κοινά ποινικά δικαστήρια όπως των υπολοίπων πολιτών⁹⁸.

Η έντονη δυσaráεσκεια των Ελλήνων στην βασιλεία του Όθωνος οδήγησε κατόπιν εξέγερσης του λαού με την απαίτηση της παραχώρησης από το βασιλιά συντάγματος, στο Σύνταγμα του 1844 με το οποίο καθιερώθηκε το πολίτευμα της συνταγματικής μοναρχίας. Οι διατάξεις για την ποινική ευθύνη προέβλεπαν το ανεύθυνο για το πρόσωπο του βασιλιά, αλλά την ποινική ευθύνη των υπουργών, όπου η μόνη προσυπογραφή των πράξεων του βασιλιά, τους καθιστούσε αυτομάτως υπεύθυνους⁹⁹. Την αρμοδιότητα για την άσκηση ποινικής δίωξης την κατείχε η Βουλή και την δικαστική αρμοδιότητα η Γερουσία η οποία ήταν και νομοθετικό σώμα. Παρατηρείται από τότε λοιπόν η σύμπτωση εξουσιών όπως και σήμερα¹⁰⁰.

Αναφορικά με το Σύνταγμα του 1864, το οποίο αποτέλεσε την μετάβαση από το πολίτευμα της μοναρχίας σε εκείνο της βασιλευόμενης δημοκρατίας, η λογοδοσία των υπουργών δεν θα έπρεπε να είναι η ίδια με εκείνη των κατώτερων υπαλλήλων, υπό την έννοια της ευνοϊκότερης αντιμετώπισης των πρώτων¹⁰¹.

Στο Σύνταγμα του 1975 ο θεσμός της ποινικής ευθύνης των υπουργών διατήρησε την ίδια κατευθυντήρια γραμμή με τα προηγούμενα συντάγματα ως προς το γεγονός ότι η Βουλή έχει τον τελευταίο λόγο για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά των Υπουργών και Υφυπουργών¹⁰². Σύμφωνα τώρα με το Σύνταγμα του 2001 η ελευθερία της γνώμης και της κατά συνείδηση ψήφου των βουλευτών αποτυπώνεται στις συνταγματικές διατάξεις περί της βουλευτικής ασυλίας. Ο σκοπός δε αυτής είναι η προστασία του βουλευτή από την άσκηση πιέσεων τόσο από την εκτελεστική εξουσία ή από άλλους φορείς της οικονομικής εξουσίας, όσο και από

⁹⁷ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.72-74

⁹⁸ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.75,77

⁹⁹ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.80,81

¹⁰⁰ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.81

¹⁰¹ ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.85

¹⁰² ο.π. Δαγκλής, Η., 2021, σελ.98

ψηφοφόρους ή την ίδια την κυβέρνηση¹⁰³, όνειρο βέβαια μακράν απατηλό, αν λάβει κανείς υπόψη ότι προαναφέρθηκε για την άσκηση αθέμιτης επιρροής και την σκιάδη χρηματοδότηση των κομμάτων στο σχετικό κεφάλαιο. Σε κάθε περίπτωση η βουλευτική ασυλία διακρίνεται σε δύο είδη, όπως θα δούμε ευθύς αμέσως.

4.3. Τα είδη της βουλευτικής ασυλίας

Όλοι οι βουλευτές απολαμβάνουν τη βουλευτική ασυλία προκειμένου να ασκούν απρόσκοπτα τα καθήκοντά τους, χωρίς να υπάρχει το ενδεχόμενο διακοπής αυτών με την άσκηση ποινικής δίωξης εναντίον τους¹⁰⁴. Τα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης απολαμβάνουν διπλό σύστημα ασυλίας, η οποία μπορεί να είναι είτε απόλυτη είτε προσωπική. Η μεν πρώτη αφορά τις απόψεις ή την ψήφο των βουλευτών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, η δε δεύτερη αφορά την προστασία τους από σύλληψη ή κράτηση¹⁰⁵.

Αποτελεί μία θεμελιώδη δημοκρατική αρχή η οποία γεννάται από την ανάγκη διατήρησης της λειτουργικής ακεραιότητας των Κοινοβουλίων και της προστασίας της ανεξαρτησίας των μελών τους στο πλαίσιο της εκτέλεσης των καθηκόντων τους¹⁰⁶. Ωστόσο ενώ η απόλυτη ασυλία είναι ενιαία για όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε., το εύρος της προσωπικής ασυλίας εξαρτάται τις περισσότερες φορές από τους κανόνες που ισχύουν στην εθνική νομοθεσία του εκάστοτε κράτους-μέλους του κοινοβουλίου¹⁰⁷.

Στην Ελλάδα όπως και στην Ε.Ε. η βουλευτική ασυλία σύμφωνα με τα άρθρα 61 και 62 του Συντάγματος διακρίνεται σε δύο (2) κατηγορίες: α) στην προστασία της γνώμης ή ψήφου του βουλευτή, άλλως ανεύθυνο, το οποίο έχει τις ρίζες του στο αγγλικό πολίτευμα και αφορά την ουσία και β) στην προστασία της προσωπικής ελευθερίας του βουλευτή, άλλως ακαταδίωκτο, το οποίο καθιερώθηκε στην Γαλλική επανάσταση και αφορά τη διαδικασία¹⁰⁸.

Οι ως άνω μορφές βουλευτικής ασυλίας αν και συνιστούν εξαίρεση από την αρχή της ισότητας των πολιτών ενώπιον του νόμου, υποτίθεται ότι δεν στοχεύουν στην προστασία του ατομικού

¹⁰³ Δημητρόπουλος, Α., «ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ», Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011, σελ. 923, Παντελής, Α., «ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Βασικές έννοιες, Συνταγματική ιστορία, Οργάνωση του κράτους», 2^η Έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, 2007, σελ. 326

¹⁰⁴ ο.π. Παντελής, Α., 2007, σελ. 326

¹⁰⁵ Raffaelli R., Sy, S., «The immunity of members of the European Parliament», in European Parliament, 2014, p.6, διαθέσιμο στο : <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/90772/The%20immunity%20of%20MEPs-%20Internal%20in-depth%20analysis.pdf>, ανακτήθηκε στις 26-05-2024

¹⁰⁶ Palihovici, L., “Parliamentary immunity: challenges to the scope of the privileges and immunities enjoyed by members of the Parliamentary Assembly”, Report | Doc. 14076 | 06 June 2016, Council of Europe, ανακτήθηκε στις 21-04-2024: <https://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=22971&lang=en>

¹⁰⁷ i. d. Raffaelli R., Sy, S., 2014, p.6

¹⁰⁸ ο.π. Δημητρόπουλος, Α., 2011, σελ.929,935, ο.π. Παντελής, Α., 2007, σελ. 326

συμφέροντος του εκάστοτε βουλευτή, αλλά στην προστασία του γενικότερου συμφέροντος του Βουλευτικού Σώματος, που δεν είναι άλλο από την ανεξαρτησία των μελών του κοινοβουλίου από πολιτικές αντιπαραθέσεις. Εξ αυτού του λόγου δεν επιτρέπεται η παραίτηση από το σχετικό δικαίωμα¹⁰⁹.

4.3.1. Ως προς το «Ανεύθυνο»

Σύμφωνα με το άρθρο 61 του Σ ένας βουλευτής δεν διώκεται ούτε με οιονδήποτε τρόπο εξετάζεται για γνώμη ή ψήφο που έδωσε κατά την άσκηση των βουλευτικών του καθηκόντων. Εξαίρεση από το συγκεκριμένο κανόνα αποτελεί το αδίκημα της συκοφαντικής δυσφήμισης του άρθρου 363 ΠΚ, όπου ένας βουλευτής δύναται να διωχθεί για αυτό, εφόσον όμως δοθεί σχετική άδεια από τη Βουλή, άλλως δεν τίθεται ζήτημα δίωξής του¹¹⁰. Εν προκειμένω προστατεύεται απεριόριστα το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης, η οποία μπορεί να μεταφράζεται ως κρίση, απόφαση, γνώμη ή ψήφο, αφού το συγκεκριμένο είδος ασυλίας στοχεύει στην προστασία της ακεραιότητας του πολιτικού λόγου και ως εκ τούτου είναι ύψιστης σημασίας για την εύρυθμη λειτουργία της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας.

Έχει απεριόριστη χρονική διάρκεια αφού δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νομικής διαδικασίας ακόμα και αν το άτομο παραιτηθεί από το βουλευτικό αξίωμα. Ανήκει συνεπώς στη σφαίρα της απόλυτης βουλευτικής ασυλίας¹¹¹. Στη συνταγματική προστασία δε του συγκεκριμένου δικαιώματος δεν περιλαμβάνονται άλλες ενέργειες του βουλευτή όπως η εξύβριση, η σωματική βλάβη, η φθορά ξένης ιδιοκτησίας κ.α. ακόμα και αν κάποιες συνδέονται με την παροχή ψήφου ή γνώμης όπως φερειπείν η παθητική δωροδοκία¹¹².

4.3.2. Ως προς το «Ακαταδίωκτο»

Το ποινικά ακαταδίωκτο των βουλευτών προβλέπεται στο άρθρο 62 του Σ και αφορά στην απαγόρευση δίωξης του βουλευτή για οποιοδήποτε αδίκημα, χωρίς την προηγούμενη άδεια του βουλευτικού σώματος. Συνιστά προσωπική ασυλία, “ratione personae”, είναι απαραβίαστη και προστατεύει τα μέλη του κοινοβουλίου από τους πολιτικούς αντιπάλους, οι οποίοι μπορεί να ασκούν πιέσεις υπό την μορφή απειλής για σύλληψη ή την κίνηση δικαστικών

¹⁰⁹ ο.π. Παντελής, Α., 2007, σελ. 326, i.d. Raffaelli R., Sy, S., 2014, p.22

¹¹⁰ Σύνταγμα της Ελλάδας, (επιμ.) Χατζηκωσταντή, Κ., Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2001, άρθρο 61

¹¹¹ i.d. Raffaelli R., Sy, S., 2014, p.8, i.d. Palihovici, L. 2016

¹¹² ο.π. Παντελής, Α., 2007, σελ. 327, ο.π. Δημητρόπουλος, Α., σελ. 930

διαδικασιών¹¹³. Αποσκοπεί συνεπώς στην διασφάλιση της ανεμπόδιστης άσκησης της λαϊκής εντολής από κατηγορίες ή τυχόν καταδικές οι οποίες στηρίζονται σε πολιτικά κίνητρα¹¹⁴.

Το συγκεκριμένο είδος προστασίας λοιπόν στρέφεται κατά της κρατικής εξουσίας και αφορά συγκεκριμένο κύκλο ενεργειών και διαδικασιών. Ειδικότερα κατά τον χρόνο της ασυλίας δεν επιτρέπεται ο φυσικός περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας του βουλευτή με σύλληψη, άσκηση δώξης ή φυλάκιση. Αντίθετα επομένως με την ασυλία περί ανεύθυνου όπου προστατεύεται επί της ουσίας η πνευματική ασυλία, εδώ έχουμε μία πιο «υλική» μορφή προστασίας η οποία εκτείνεται σε κάθε καταδιωκτική πράξη¹¹⁵.

Ένας βουλευτής επομένως πέραν της σύλληψης και της φυλάκισης προστατεύεται και από διαδικασίες της προδικασίας όπως είναι η ανάκριση αυτού ως κατηγορούμενου, όπως και από οποιαδήποτε απαγγελία κατηγορίας εναντίον του, χωρίς την προηγούμενη άδεια της Βουλής¹¹⁶. Επιπλέον το ακαταδίωκτο καλύπτει και τυχόν εγκλήματα που αυτός διέπραξε πριν από την απόκτηση της βουλευτικής ιδιότητας, αφού ακόμα και η καταδικαστική απόφαση που επιβάλλει την στερητική ποινή της ελευθερίας, αυτή είτε δεν εκτελείται, είτε αναστέλλεται στην περίπτωση που ξεκίνησε ήδη να εκτελείται πριν από την απόκτηση της ιδιότητας¹¹⁷.

Σε αντίθεση πάλι με την προηγούμενη ασυλία η οποία είναι χρονικά απεριόριστη, στην προκειμένη περίπτωση υφίσταται χρονικός περιορισμός καθώς οι βουλευτές προστατεύονται από το ακαταδίωκτο μόνο για όσο διάστημα διαρκεί η βουλευτική περίοδος. Ως εκ τούτου ο βουλευτής που έχει απωλέσει την ιδιότητα αυτή, δύναται να διωχθεί ακόμη και για τα εγκλήματα εκείνα που διαπράχθηκαν πριν ή κατά την διάρκεια της θητείας του. Αυτό συμβαίνει διότι ο συγκεκριμένος τύπος ασυλίας προορίζεται για την προστασία του ατόμου από πολιτικά κίνητρα όπως προαναφέρθηκε¹¹⁸.

Το εύρος της συγκεκριμένης βουλευτικής ασυλίας επιδέχεται ως επιπλέον περιορισμό ότι δεν εκτείνεται σε αστικά ή πειθαρχικά αδικήματα. Αυτό σημαίνει ότι είναι επιτρεπτή η ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων έγερση αγωγής για επιδίκαση αποζημίωσης εναντίον του, ακόμα και για αξιόποινη πράξη, χωρίς την προηγούμενη άδεια της Βουλής¹¹⁹. Επιπλέον η προσωπική ασυλία δεν εκτείνεται στα αυτόφωρα κακουργήματα σύμφωνα με την παρ.4 του άρθρου 62

¹¹³ ο.π. Δημητρόπουλος, Α., 2011, σελ.935, ο.π. Παντελής, Α., 2007, σελ. 326, i.d. Raffaelli R., Sy, S., 2014, p.9

¹¹⁴ i.d. Raffaelli R., Sy, S., 2014, p.9

¹¹⁵ ο.π. Δημητρόπουλος, Α., 2011, σελ.936

¹¹⁶ ο.π. Παντελής, Α., 2007, σελ.328

¹¹⁷ ο.π. Παντελής, Α., 2007, σελ.328

¹¹⁸ i.d. Raffaelli R., Sy, S., 2014, p.9,20

¹¹⁹ ο.π. Παντελής, Α., 2007,328, ο.π. Δημητρόπουλος, Α., 2011, σελ.938

του Σ, καθώς σε τέτοιες περιπτώσεις ο κίνδυνος δίωξης για πολιτικά κίνητρα είναι πολύ περιορισμένος¹²⁰.

Τέλος το ακαταδίωκτο του βουλευτή δεν καταλαμβάνει μόνο τις πράξεις όπου διαπράττονται στενά κατά την άσκηση των καθηκόντων του όπως στην περίπτωση του ανεύθυνου, αλλά και εκτός αυτών, όπως για π.χ. είναι μια σωματική βλάβη που συμβαίνει στο πλαίσιο ιδιωτικών διαφορών¹²¹.

4.4. Η προβληματική της βουλευτικής ασυλίας

Η βουλευτική ασυλία συνιστά μία θεμελιώδη δημοκρατική αρχή, η οποία διασφαλίζει την ακεραιότητα και την ανεξαρτησία των μελών του Κοινοβουλίου, απέναντι από κάθε δικαστική ενέργεια που σκοπεύει να βλάψει την ελεύθερη άσκηση των πολιτικών τους δραστηριοτήτων, κυρίως από μέλη της Αντιπολίτευσης¹²².

Στο σημερινό πολιτικό σύστημα ωστόσο, ο τρόπος που λειτουργεί το παραδοσιακό μοντέλο βουλευτικής ασυλίας στις δύο του προαναφερόμενες μορφές, τίθεται πλέον υπό αμφισβήτηση. Η οικονομική κρίση και η εμφάνιση στην χώρα μας μεγάλων κρατικό-εταιρικών εγκλημάτων, φαίνεται ότι έθεσε στο στόχαστρο τόσο τον λόγο ύπαρξης όσο και της νομιμότητας της βουλευτικής ασυλίας, η οποία διασφαλίζει ουσιαστικά την ατιμωρησία των εμπλεκόμενων πολιτικών προσώπων και παραβιάζει την συνταγματική αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου¹²³. Τα τελευταία χρόνια δε, επειδή θεωρείται ότι προσβάλλει και το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας, καθώς ανατίθεται σ' ένα πολιτικό όργανο, όπως η Βουλή, να ασκεί επί της ουσίας δικαστική αρμοδιότητα, επικρατεί διεθνώς η άποψη ότι αυτή θα πρέπει να περιοριστεί¹²⁴.

Η Επιτροπή της Βενετίας-το αρμόδιο συμβουλευτικό όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης για συνταγματικά θέματα¹²⁵- το έτος 2014, εξετάζοντας τους εθνικούς κανόνες σχετικά με τη βουλευτική ασυλία, υποστήριξε ότι ενώ οι κανόνες για το ανεύθυνο είναι επαρκώς αιτιολογημένοι από την στιγμή που αυτοί δεν εκτείνονται σε ιδιωτικές δηλώσεις των μελών του Κοινοβουλίου, όσον αφορά το νομικό πλαίσιο για το ακαταδίωκτο, αυτό θα έπρεπε να μεταρρυθμιστεί έτσι ώστε να περιοριστούν οι πιθανότητες καταχρηστικής εφαρμογής του,

¹²⁰ i.d. Raffaelli R., Sy, S., 2014, p.7, 9, 21

¹²¹ ο.π. Δημητρόπουλος, Α., 2011, σελ. 937

¹²² i.d. Palihovici, L.2016,

¹²³ i.d. Palihovici, L.2016, ο.π. Βιδάλη, Σ., 2017, σελ.74

¹²⁴ ο.π. Παντελής, Α., 2007, σελ. 326, ο.π. Μαντζούφας, Π. 2014, σελ.9

¹²⁵ Council of Europe, Venice Commission: https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Presentation νακτήθηκε στις 18-06-2024

συνεπεία του οποίου παραβιάζεται η αρχή του κράτους δικαίου και υπονομεύεται το δημοκρατικό πολίτευμα¹²⁶.

Ομοίως το ακαταδίωκτο παρεμποδίζει την δικαιοσύνη στο να καταπολεμήσει την διαφθορά σε πολλές εν εξελίξει υποθέσεις σε διάφορα κράτη. Η τοποθέτηση της βουλευτικής ασυλίας σε ένα τέτοιο πλαίσιο δεν μπορεί παρά να έχει διττές συνέπειες που είναι η απώλεια εμπιστοσύνης του λαού απέναντι στους κρατικούς θεσμούς και η δυσφήμιση των πολιτικών προσώπων. Σε κάθε περίπτωση βέβαια ένα καθεστώς κοινοβουλευτικού απαραβίαστου δεν γίνεται να εκλείψει εντελώς ειδικά σε χώρες που το ποινικό σύστημα δικαιοσύνης δεν δύναται να παρέχει στους βουλευτές τις απαραίτητες εγγυήσεις και μέσα για την προστασία τους¹²⁷.

Ο συγκεκριμένος θεσμός συνεπώς είναι απαραίτητος στα αναδυόμενα δημοκρατικά κράτη που δεν έχουν απαλλαχθεί πλήρως από τον αυταρχισμό του παρελθόντος και υπάρχουν βάσιμοι φόβοι ότι η Κυβέρνηση θα επιδιώξει ψευδείς κατηγορίες εναντίον των πολιτικών της αντιπάλων, σε συνδυασμό με τα δικαστήρια τα οποία δεν λειτουργούν αμερόληπτα αλλά υπό το καθεστώς πολιτικών πιέσεων¹²⁸.

Ταυτόχρονα οι σύγχρονες δημοκρατίες τυχάνει να είναι πιο εκτεθειμένες στην πολιτική διαφθορά και στην καταχρηστική άσκηση της ασυλίας, από βουλευτές εξτρεμιστικών κομμάτων και όχι μόνο, με αποτέλεσμα να απειλείται η ίδια η δημοκρατία. Το θέμα αυτό έχει γίνει ουκ ολίγες φορές το κεντρικό ζήτημα υποθέσεων που εκδικάζονται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις μετρίασε το δικαίωμα της ασυλίας, με την αιτιολογία ότι η συγκεκριμένη αρχή δεν συνάδει με το κράτος δικαίου σε μία δημοκρατική κοινωνία, από τη στιγμή που μια ολόκληρη σειρά αστικών αξιώσεων και όχι μόνο, μένουν στο απυρόβλητο εξαιτίας αυτής¹²⁹.

Είναι αλήθεια ότι το εύρος της βουλευτικής ασυλίας είναι μεγάλο όταν λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, στην προστατευτική σφαίρα της εμπίπτει τόσο μία πράξη αποδοχής δωροδοκίας, με αντάλλαγμα φερειπείν την υποβολή συγκεκριμένης Ερώτησης στην Βουλή, όσο και η παραβίαση του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.) όπως για π.χ. είναι η οδήγηση σε

¹²⁶ Venice Commission, Report on the scope and lifting of parliamentary immunities, Strasbourg 14 May 2014, CDL-AD(2014)011-e, p.33, ανακτήθηκε την 1-6-2024 από: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e)

¹²⁷ i.d. Palihovici, L.2016

¹²⁸ Safta, M., «The Parliamentary Immunity Regime with Emphasis on the Development of the Normative Framework», in Czech Yearbook of International Law, p.p.205-228, 2021, p.210, ανακτήθηκε στις 2-6-2024 από https://www.academia.edu/47462399/The_Parliamentary_Immunity_Regime_with_Emphasis_on_the_Development_of_the_Normative_Framework

¹²⁹ i.d. Safta, M., 2021, p.210,2011

κατάσταση μέθης. Το πρόβλημα συνεπώς που δημιουργείται είναι ότι δίνεται αρκετός χώρος στον εκάστοτε βουλευτή και εκπρόσωπο του λαού, στο να επιδιώξει τα ατομικά του συμφέροντα συνεπεία της θέσης επιρροής του¹³⁰.

Σχεδόν όλες οι ασυλίες (όπως ο μάρτυρας, ο διπλωμάτης κ.α.) έχουν σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να προστατεύουν την λειτουργία του θεσμού και όχι το άτομο. Αυτό συνεπάγεται ότι η λειτουργία είναι αυτή που καθορίζει τις παραμέτρους εκείνες όπου ο κάτοχος της ασυλίας επιτρέπεται να εξεταστεί ή όχι. Αυτές είναι το είδος της πράξης, ο χρόνος και ο τόπος που αυτή τελέστηκε και η μορφή της νομικής παρέμβασης που πρόκειται να υποστεί το πρόσωπο αυτό, όπως για π.χ. είναι η σύλληψη, η έρευνα, η κατάσχεση ή η φυλάκιση¹³¹. Στην περίπτωση της βουλευτικής ασυλίας εν προκειμένω θα πρέπει να εξεταστεί η λειτουργία της εκπροσώπησης, ως βασικού στοιχείου του βουλευτικού αξιώματος.

Συγκεκριμένα το κεντρικό μέλημα της βουλευτικής ασυλίας δεν είναι άλλο από την ικανότητα των αντιπροσώπων του λαού δηλαδή των βουλευτών, να νομοθετούν χωρίς οποιαδήποτε μορφή εξωτερικής παρέμβασης και να ενεργούν για τους αντιπροσωπευόμενους στο πλαίσιο της «ελεύθερης εντολής» που δόθηκε, όπως επιτάσσει το αντιπροσωπευτικό σύστημα, άλλως η έμμεση δημοκρατία¹³². Έτσι η ελευθερία της έκφρασης ή Ανεύθυνο είναι απαραίτητο στοιχείο για όλους τους εκλεγμένους εκπροσώπους του λαού προκειμένου να υπερασπίζονται τα συμφέροντά του¹³³.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ένας βουλευτής δεν μπορεί να προάγει τα δικά του πολιτικά συμφέροντα αλλά μόνο εκείνα που συμπίπτουν με τα συμφέροντα των ψηφοφόρων του σαν να ήταν οι τελευταίοι παρόντες¹³⁴. Ωστόσο το νομικό πλαίσιο είναι τέτοιο που η βουλευτική ασυλία ισορροπεί μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, όπως συμβαίνει κατεξοχήν με τα εγκλήματα των ισχυρών. Ο θεσμός αυτός καταφέρνει ταυτόχρονα είτε να ενισχύει την δημοκρατία είτε να την υπονομεύει. αφού οι δυνατότητες που δίνει ευνοούν φαινόμενα διαφθοράς¹³⁵.

¹³⁰ Wigley, S., «Parliamentary Immunity: Protecting Democracy or Protecting Corruption ?» Journal of Political Philosophy 11(1):23 – 40, February 2003, p.23, ανακτήθηκε την 1-6-2024 από: https://www.researchgate.net/publication/228033507_Parliamentary_Immunity_Protecting_Democracy_or_Protecting_Corruption

¹³¹ i.d. Wigley, S., 2003, p.27

¹³² ο.π. Δημητρόπουλος, Α., 2011, σελ.451, i.d. Wigley, S., 2003, p.26

¹³³ i.d. Raffaelli R., Sy, S., 2014, p.10

¹³⁴ i.d. Wigley, S., 2003, p.28

¹³⁵ i.d. Chambliss, W., 2004, p.243, i.d. Wigley, S., 2003, p.29, 30, i.d. Safta, M., 2021, p.211

Η άσκηση αθέμιτης επιρροής και η σκιάδης χρηματοδότηση που προαναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, αφήνουν περιθώρια επιδίωξης προσωπικού κέρδους των μελών του Κοινοβουλίου. Κατά την αντιμετώπιση δε των κρατικό-εταιρικών σκανδάλων, ο λαός εξαρτάται από την Βουλή στο αν θα ασκήσει το δημόσιο καθήκον της να αποδώσει τις ευθύνες εκείνες που αναλογούν στα εμπλεκόμενα πολιτικά πρόσωπα. Εφόσον λοιπόν οι εκπρόσωποι βουλευτές καταλήγουν με την βούλα του νόμου να μετατρέπονται σε δικαστές της δικής τους υπόθεσης, δεν έχουν κανένα λόγο να μην βρίσκουν δελεαστική την ευκαιρία κατάχρησης της βουλευτικής τους ασυλίας, ελλείψει νομικών συνεπειών¹³⁶.

Υπό αυτό το πρίσμα η υφιστάμενη συνταγματική αρχή της ασυλίας φαίνεται να υπονομεύει την ίδια την λειτουργία της Αντιπροσώπευσης, καθώς η άσκηση του βουλευτικού αξιώματος θα έπρεπε να συνδέεται με την ηθική συμπεριφορά του αντιπροσώπου και την εκ του νόμου υποχρέωση αυτού να λογοδοτεί για τις πράξεις του, όταν αυτό απαιτείται¹³⁷, κάτι το οποίο δεν συνέβη στην περίπτωση που θα μελετήσουμε παρακάτω.

¹³⁶ i.d. Wigley, S.,2003, p.30,31

¹³⁷ i.d. PALIHOVICI, L.2016, i.d. Wigley, S.,2003, p.31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Από τη θεωρία στην πράξη

5.1. Η περίπτωση της εν εξελίξει υπόθεσης των Τεμπών

Πριν από 1,5 σχεδόν χρόνο, ήτοι στις 28 Φεβρουαρίου του 2023, έλαβε χώρα το τραγικό δυστύχημα στα Τέμπη, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα των θάνατο 57 επιβατών συμπεριλαμβανομένων και του προσωπικού των αμαξοστοιχιών και τον τραυματισμό τουλάχιστον 85 ατόμων. Η μετωπική σύγκρουση του επιβατικού συρμού INTERCITY (IC) 62 που εκτελούσε το δρομολόγιο Αθήνα-Θεσσαλονίκη, με την εμπορική αμαξοστοιχία 63503 που εκτελούσε το δρομολόγιο Θεσσαλονίκη-Αθήνα, ήταν τόσο σφοδρή που αμέσως προκλήθηκε φωτιά¹³⁸. Άμεσα συστήθηκε Επιτροπή Εμπειρογνομόνων προκειμένου να αποσαφηνιστούν τα αίτια του δυστυχήματος¹³⁹.

Εν περιλήψει, σύμφωνα με το συγκεκριμένο πόρισμα, η επιβατική αμαξοστοιχία IC62 εισήλθε, κατόπιν εντολής του σταθμάρχη Λάρισας, στη γραμμή καθόδου που κινούνταν και η εμπορική αμαξοστοιχία 63503, διότι ο ανωτέρω σταθμάρχης δεν προέβη με τη βοήθεια του τοπικού πίνακα τηλεχειρισμού, στην αυτόματη χάραξη του δρομολογίου με την χρήση κομβίων-αφετηρίας στόχου, το οποίο θα βεβαίωνε ότι σχημάτισε την κατάλληλη διαδρομή¹⁴⁰. Και ενώ εξαρχής το δυστύχημα έμοιαζε περισσότερο ως αποτέλεσμα ατυχών συγκυριών και κακής επικοινωνίας μεταξύ του σταθμάρχη Λάρισας και του μηχανοδηγού της εμπορικής αμαξοστοιχίας που λειτουργήσαν σωρευτικά, εν τέλει καθώς εξελισσόταν το χρονικό της τραγωδίας άρχισε να φανερώνεται ότι αυτό που συνέβη ήταν κάτι πολύ περισσότερο από ένα ανθρώπινο λάθος¹⁴¹.

Ειδικότερα προέκυπτε ότι το πρόβλημα ήταν πολλαπλό, οργανωτικό και δομικό καθώς δεν λειτουργούσε κανένας μηχανισμός ασφαλείας. Όπως ανέφερε ο εκπρόσωπος των εργαζομένων της ΤΡΑΙΝΟΣΕ, στην συγκεκριμένη σιδηροδρομική γραμμή δεν υπήρχε ούτε σηματοδότηση ούτε τηλεδιοίκηση με αποτέλεσμα τα τρένα να κινούνται όπως πριν από τριάντα (30) χρόνια¹⁴². Στο σημείο αυτό άρχισε να ξετυλίγεται το δαιδαλώδες κουβάρι των δημοσίων συμβάσεων.

¹³⁸ Πόρισμα της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων για το δυστύχημα στα Τέμπη στις 28.02.2023, ανακτήθηκε στις 09-06-2024 από : https://www.cnn.gr/media/com_news/attachments/1426/_.pdf, σελ.10

¹³⁹ Στο ίδιο σελ.12

¹⁴⁰ Στο ίδιο σελ.80,98

¹⁴¹ Στο ίδιο σελ.84

¹⁴² Τριανταφύλλου, Δ., «Τραγωδία στα Τέμπη: «Λάθος μπορεί να κάνει και ο καλύτερος εργαζόμενος, γι' αυτό χρειάζονται δικλίδες ασφαλείας», 02-03-2023, ανακτήθηκε στις 10-06-2024 από : <https://www.kathimerini.gr/society/562301353/tragodia-sta-tempi-lathos-mporei-na-kanei-kai-o-kalyteros-ergazomenos-gi-ayto-chreiazontai-dikleides-asfaleias/>

5.2. Το χρονικό των συμβάσεων

Στο πλαίσιο της αναβάθμισης των σιδηροδρομικών μεταφορών, η Ευρώπη προώθησε σχέδιο χρηματοδότησης των κρατών μελών από το έτος 1985, προκειμένου να εφαρμοστεί το λεγόμενο σύστημα E.R.T.M.S. (European, Rail, Traffic, Management, System), όπου μέσω ενός συνόλου επιπέδων αυτοματισμών και σηματοδότησης θα αυξάνονταν η ασφάλεια των ταξιδιών με τα τρένα¹⁴³. Απαραίτητη προϋπόθεση για να εφαρμοστεί το συγκεκριμένο σύστημα, ήταν η εγκατάσταση δύο επιπλέον τεχνολογικών συστημάτων, ήτοι του Ευρωπαϊκού συστήματος ελέγχου κυκλοφορίας (E.T.C.S.) και του Ψηφιακού συστήματος επικοινωνίας για το σιδηρόδρομο (GSM-R, Global System Mobile for Rail). Το μεν πρώτο μπορούσε να ελέγχει εξ' αποστάσεως το συρμό και σε περίπτωση ανάγκης να ενημερώνει την γραμμή έτσι ώστε ο συρμός αυτός να επιβραδύνει ή να ακινητοποιηθεί και το δεύτερο σύστημα εξασφάλιζε την ασφάλεια και την διαλειτουργικότητα μεταξύ των σιδηροδρομικών δικτύων¹⁴⁴.

Υπό το ως άνω πρίσμα η ΕΡΓΟΣΕ Α.Ε., θυγατρική του ΟΣΕ- ο οποίος ανήκει από την δεκαετία του 1990 εξ' ολοκλήρου στο ελληνικό δημόσιο- σύνηψε για αυτό το σκοπό συνολικά πέντε (5) συμβάσεις οι οποίες είναι : α) η υπ' αριθμ. **10012/2006** με κόστος 52 εκ. ευρώ προκειμένου να προμηθευτεί το Ψηφιακό σύστημα GSM-R, β) η υπ' αριθμ. **10004/2007** με κόστος 25 εκ. ευρώ προκειμένου να προμηθευτεί στους συρμούς το σύστημα ελέγχου της κυκλοφορίας E.T.C.S., γ) η υπ' αριθμ. **10005/2007** με κόστος 17 εκ. ευρώ προκειμένου να προμηθευτεί στις γραμμές επίσης το σύστημα E.T.C.S., δ) η υπ' αριθμ. **635/2013** με κόστος 374 εκ. ευρώ προκειμένου να ολοκληρωθούν οι εργασίες σηματοδότησης και τηλεδιοίκησης και ε) η υπ' αριθμ. **717/2014** με κόστος 41 εκ. ευρώ προκειμένου να αναβαθμιστεί το σύστημα σηματοδότησης και τηλεδιοίκησης¹⁴⁵.

Οι ως άνω συμβάσεις παρόλο που είχαν ορισμένο χρόνο παράδοσης των έργων συνήθως τα δύο (2) έτη, κανένας από τους τασσόμενους χρόνους δεν τηρήθηκε. Συγκεκριμένα όσον αφορά την αριθμ. **10012/2006** πρώτη σύμβαση, ενώ είχε ως αρχική ημερομηνία παράδοσης του έργου την 26^η-09-2008, εν τέλει παραδόθηκε από την ανάδοχο εταιρεία στην ΕΡΓΟΣΕ και κατόπιν από την ΕΡΓΟΣΕ στον ΟΣΕ, τμηματικά από το 2018 έως και το 2021, δηλαδή με υπερδεκαετή καθυστέρηση αλλά και ελλείψεις. Ειδικότερα διαπιστώθηκε ότι το συγκεκριμένο σύστημα δεν

¹⁴³ ο.π. Πόρισμα της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων για το δυστύχημα στα Τέμπη, σελ.159,160, «Το έγκλημα των Τεμπών δεν θα ξεχαστεί», 6 Μαΐου 2023, ανακτήθηκε στις 10-06-2024 από : <https://anametrisi.gr/to-egklima-ton-tempon-den-tha-xechastei/>, σελ.21,22

¹⁴⁴ ο.π. Πόρισμα της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων για το δυστύχημα στα Τέμπη, σελ.119

¹⁴⁵ στο ίδιο σελ.119,120

είχε τοποθετηθεί σε όλους τους νέους συρμούς της HELLENIC TRAIN A.E.¹⁴⁶. Επισημαίνεται ότι η τελευταία είναι αποκόρημα της ΤΡΑΙΝΟΣΕ όπου μέχρι το 2008 ανήκε στον ΟΣΕ και το 2017 συνεπεία της ιδιωτικοποίησής της από ιταλικό όμιλο του δημοσίου, μετονομάστηκε σε HELLENIC TRAIN A.E.¹⁴⁷.

Η αριθμ. **10004/2007** δεύτερη σύμβαση είχε ως ημερομηνία τελικής παράδοσης του έργου την 30^η-03-2009. Με τις ενδιάμεσες παρατάσεις που ζητήθηκαν από την ανάδοχο εταιρεία εν τέλει το έργο παραδόθηκε στην ΕΡΓΟΣΕ στις 13-07-2018, η οποία αντίστοιχα το παρέδωσε στην ΓΑΙΑΟΣΕ Α.Ε., η οποία είναι θυγατρική του ΟΣΕ από το 2001 και υπεύθυνη για τη διαχείριση της περιουσίας του¹⁴⁸. Η τελευταία διατύπωσε παρατηρήσεις επί του έργου και συγκεκριμένα ότι το συγκεκριμένο σύστημα δεν ήταν λειτουργικό εξαιτίας φθορών. Ωστόσο επειδή είχαν ήδη παραδοθεί τμήματα του παρατρόχιου συστήματος ETCS, το ήδη εγκατεστημένο σύστημα επανήλθε σε λειτουργία¹⁴⁹. Κατόπιν η ΓΑΙΑΟΣΕ Α.Ε. αφού προκήρυξε το 2022 τρεις κατά σειρά ανοιχτούς διεθνείς διαγωνισμούς για την επαναφορά σε λειτουργική κατάσταση του συστήματος ETCS οι οποίοι κηρύχθηκαν άγονοι, στη συνέχεια ζήτησε με το από 8-3-2023 έγγραφό της (κατόπιν του ατυχήματος δηλαδή) από την Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων, την σύμφωνη γνώμη της για την προσφυγή σε διαπραγμάτευση χωρίς προκήρυξη. Η ως άνω Ανεξάρτητη Αρχή ζήτησε με το από 20-3-2023 έγγραφό της περαιτέρω στοιχεία προκειμένου να εξετάσει το σχετικό ζήτημα¹⁵⁰.

Όσον αφορά την αριθμ. **10005/2007** τρίτη σύμβαση ορίστηκαν δύο ημερομηνίες παράδοσης του έργου, ήτοι στις 05-03-2010 για την προμήθεια υλικών εξοπλισμών και στις 05-03-2012 για την υλοποίηση του συνόλου του συμβατικού αντικειμένου. Δόθηκαν έξι (6) συνολικά παρατάσεις από την ΕΡΓΟΣΕ, με την τελευταία από αυτές να δίδεται με την από 26-01-2023 σχετική απόφασή της, δηλαδή σχεδόν ένα μήνα πριν από το τραγικό δυστύχημα¹⁵¹.

Για την ολοκλήρωση της τέταρτης σύμβασης με αριθμό **635/2013** και θέμα «Υπολειπόμενες εργασίες ολοκλήρωσης της υποδομής και των κτηριακών εγκαταστάσεων και κατασκευή της επιδομής των Η/Μ εγκαταστάσεων, της σηματοδότησης των τηλεπικοινωνιών και της ηλεκτροκίνησης της νέας διπλής σιδηροδρομικής γραμμής υψηλών ταχυτήτων 127 Τιθορέα-Δομοκός», ορίστηκε ως ημερομηνία παράδοσης η 18^η-08-2016. Έκτοτε εγκρίθηκαν από την

¹⁴⁶ στο ίδιο σελ.120,122

¹⁴⁷ στο ίδιο σελ.164,169

¹⁴⁸ στο ίδιο σελ. 24,25,122,123

¹⁴⁹ στο ίδιο σελ.123

¹⁵⁰ στο ίδιο σελ.124

¹⁵¹ στο ίδιο σελ.124-126

ΕΡΓΟΣΕ συνολικά έντεκα (11) παρατάσεις μέχρι τις 05-07-2021 όπου υπεγράφη η συμπληρωματική αυτής της σύμβασης, με ημερομηνία ολοκλήρωσης του έργου την 5^η-03-2022. Και για αυτή ωστόσο εγκρίθηκαν άλλες τρεις παρατάσεις. Η αιτιολογία δε για τις αλληπάλλληλες παρατάσεις ολοκλήρωσης του έργου ήταν ότι αυτές δεν οφείλονται στην αποκλειστική υπαιτιότητα της αναδόχου εταιρείας. Η τελευταία από αυτές δόθηκε με την από 24-02-2023 απόφαση της ΕΡΓΟΣΕ, δηλαδή τέσσερις (4) μόλις ημέρες πριν από το μοιραίο βράδυ¹⁵².

Η σύμβαση με αριθμό **717/2014**, σχετιζόταν με την αποκατάσταση της λειτουργίας των συστημάτων σηματοδότησης και τηλεδιοίκησης κατά μήκος του σιδηροδρομικού δικτύου και είχε ως προθεσμία περάτωσης του έργου τα δύο χρόνια. Ωστόσο μετά την παρέλευση επτά (7) ετών από την λήξη της τασσόμενης προθεσμίας, την μεσολάβηση οχτώ (8) παρατάσεων και την σύναψη συμπληρωματικής σύμβασης για την υλοποίηση του έργου, αυτό εξακολουθούσε να παραμένει σε εκκρεμότητα. Όταν δε συνέβη το δυστύχημα στα Τέμπη, ήταν ήδη υπό διερεύνηση από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία η συγκεκριμένη χρηματοδοτούμενη με κοινοτικά κονδύλια της Ε.Ε. σύμβαση, κατόπιν ανώνυμης καταγγελίας¹⁵³.

Επισημαίνεται ότι δύο χρόνια πριν από το δυστύχημα ήτοι το 2021, η Επιθεωρήτρια της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας Μ.Γ. που ερευνούσε επί δύο έτη την συγκεκριμένη σύμβαση και είχε εντοπίσει διάφορες παρατυπίες ως προς την υλοποίησή της, απομακρύνθηκε από την υπόθεση αιφνιδίως μέσω της αντικατάστασής της, με αποτέλεσμα στη συνέχεια αυτή να παραιτηθεί¹⁵⁴. Δύο χρόνια αργότερα το 2023, η ανωτέρω ως Ελεγκτής πλέον στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αποτελεί βασική μάρτυρα για την διερεύνηση της εν λόγω σύμβασης¹⁵⁵.

Τελικά η έρευνα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας καταλήγει τον Ιούλιο του 2023 σ' ένα βαρύ κατηγορητήριο με εμπλεκόμενα είκοσι έξι (26) στελέχη της ΕΡΓΟΣΕ, υπαλλήλους της διαχειριστικής αρχής του Υπουργείου Μεταφορών και στελέχη των κατασκευαστικών εταιρειών, για τα αδικήματα της απιστίας και της απάτης. Επιπλέον εντοπίζονται ευθύνες για πολιτικά πρόσωπα, του Κ.Κ. και του Σ. Χ., ως διατελέσαντες υπουργοί μεταφορών από το 2016 και εφεξής. Την ίδια στιγμή το πόρισμα της Ε.Α.Δ., με την απουσία της υπογραφής της πρώην Ελεγκτή Μ.Γ. που είχε διερευνήσει την υπόθεση, δεν εντόπιζε καμιά ποινική ευθύνη

¹⁵² στο ίδιο σελ.126-128

¹⁵³ Σουλιώτης Γ., «Η μαρτυρία κλειδί για την ΕΡΓΟΣΕ» Φύλλο της 10-10-2023, ανακτήθηκε στις 10-06-2024 από: <https://www.kathimerini.gr/society/562658374/>

¹⁵⁴ Στο ίδιο

¹⁵⁵ Στο ίδιο

προσώπων, παρόλο που η οικονομική ζημία που υπέστη το δημόσιο ξεπερνούσε τα εννιά (9) εκατομμύρια ευρώ¹⁵⁶.

5.3. Η πολιτική ευθύνη και ο άνισος αγώνας για άρση της βουλευτικής ασυλίας

Λαμβάνοντας υπόψη το χρονικό των δημοσίων συμβάσεων και τους αντίστοιχους εμπλεκόμενους φορείς και πρόσωπα, δεν γίνεται να μην εντάξουμε το συγκεκριμένο δυστύχημα στην λίστα των κρατικό-εταιρικών εγκλημάτων στην Ελλάδα. Η πολιτική ευθύνη επίσης δεν θα μπορούσε να απουσιάζει από ένα τέτοιο έγκλημα όπου διακυβεύονται τόσα πολλά χρήματα όπως συμβαίνει κατεξοχήν με τις δημόσιες συμβάσεις, παρόλο που το κυβερνών κόμμα απέδωσε το τραγικό συμβάν σε ανθρώπινο λάθος. Συγκεκριμένα επέρριψε ευθύνες στον τελευταίο τροχό της αμάξης που δεν είναι άλλος από τον σταθμάρχη της Λάρισας και στους μηχανοδηγούς των αμαξοστοιχιών, οι οποίοι «Δεν επικοινωνήσαν», «Δεν έκαναν αναγγελία», «Δεν ενημέρωσαν»¹⁵⁷.

Την ίδια στιγμή η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, σε επιστολή της προς τις Ελληνικές αρχές ενημέρωσε ότι κατά την διάρκεια της έρευνάς της για την τελευταία εκ των πέντε προαναφερόμενων συμβάσεων με αριθμό 717/2014, προκύπτουν βάσιμες υποψίες για την τέλεση ποινικών αδικημάτων εκ μέρους δύο πρώην Υπουργών Μεταφορών, ήτοι της υπεξαίρεσης από τον Κ.Κ. και της παράβασης καθήκοντος από τον Σ.Χ. όπως προαναφέρθηκε¹⁵⁸. Η σχετική δικογραφία απεστάλη προς το Ελληνικό Κοινοβούλιο προκειμένου αυτό στη συνέχεια να αποφανθεί για το εάν θα συγκροτήσει προανακριτική επιτροπή, καθώς η Βουλή είναι το αρμόδιο όργανο για να διερευνήσει την σχετική υπόθεση¹⁵⁹. Ωστόσο η Κυβέρνηση απέρριψε την ανάγκη σύστασης Προανακριτικής Επιτροπής για τους δύο πρώην Υπουργούς και το θέμα αρχειοθετήθηκε¹⁶⁰.

¹⁵⁶ Στο ίδιο

¹⁵⁷ i.d. Boles, J., 2014, p.677, Εφημερίδα Reporter, Φύλλο της 10^{ης}-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Πόρισμα ΝΔ για Τέμπη: Παραβιάστηκε ο Κανονισμός Κίνησης-Στήριξη σε Καραμανλή», διαθέσιμο στο : <https://www.reporter.gr/Eidhseis/Politikh/597177-Porisma-ND-gia-Temph-Parabiasthke-o-Kanonismos-Kinhshs-Sthrixh-se-Karamanlh> , ανακτήθηκε στις 11-06-2024

¹⁵⁸ Stamouli, N., «Greece rejected EU prosecutor's call for action against 2 ex ministers after rail crash», ανακτήθηκε στις 11-06-2024 από : <https://www.politico.eu/article/greece-european-public-prosecutors-office-epo-ministers-christos-spirtzis-konstantinos-karamanlis-rail-crash/>

¹⁵⁹ Στο ίδιο

¹⁶⁰ Στο ίδιο

Η τάση συγκάλυψης της υπόθεσης ακόμα και με το μπάζωμα του τόπου του δυστυχήματος¹⁶¹ και της μη απόδοσης ευθυνών στα προαναφερόμενα πολιτικά πρόσωπα, οδήγησε την Πρόεδρο του Συλλόγου των Τεμπών και μητέρα ενός εκ των θυμάτων της τραγωδίας, σε ψήφισμα για την άρση της βουλευτικής ασυλίας με τη συγκέντρωση άνω του 1 εκατ. υπογραφών πολιτών και σε προσφυγή της ενώπιον της Επιτροπής Αναφορών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με κύριο αίτημα επίσης την άρση της βουλευτικής ασυλίας των συγκεκριμένων προσώπων¹⁶².

Με δελτίο τύπου η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων ένα χρόνο μετά το δυστύχημα επεσήμανε ότι η ποινική δίωξη των πολιτικών προσώπων ανήκει στην αρμοδιότητα της Βουλής και όχι της δικαστικής εξουσίας και ότι η ανάθεση της σχετικής αρμοδιότητας στην τελευταία προϋποθέτει την αναθεώρηση του άρθρου 86 του Σ¹⁶³. Από τα ανωτέρω συμπεραίνεται ούτε λίγο ούτε πολύ ότι αγώνας για την απόδοση ευθυνών σε πολιτικά πρόσωπα καθίσταται εξαρχής άνισος συνεπεία της προστατευτικής δύναμης της βουλευτικής ασυλίας που θα αναλυθεί ευθύς αμέσως.

5.4. Η συνταγματική προσέγγιση της βουλευτικής ασυλίας: Η διαδικασία άρσης της βουλευτικής ασυλίας των μελών της Κυβέρνησης

Σε αντίθεση με την διαδικασία χορήγησης άδειας άσκησης ποινικής δίωξης που ακολουθείται για τους βουλευτές του άρθρου 62 του Σ σε συνδυασμό με το άρθρο 83 του ΚτΒ, στο άρθρο 86 του Σ προβλέπεται η ειδική διαδικασία που ακολουθείται από την Βουλή σε περίπτωση ποινικής ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης, ήτοι Υπουργών και Υφυπουργών, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Αν και το συγκεκριμένο συνταγματικό πλαίσιο δείχνει τα πρόσωπα αυτά να χαίρουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης, υποτίθεται ότι αυτό συμβαίνει για να προστατευτούν από την τυχόν απερίσκεπτη ποινικοποίηση της πολιτικής ζωής, με την Βουλή να έχει τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο σε αυτό, αφού δεν επιτρέπεται η δίωξη, η ανάκριση,

¹⁶¹ Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, Φύλλο της 28-05-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Αποκάλυψη Mega: Από ποιους ελήφθη η απόφαση για το “μπάζωμα στα Τέμπη”» διαθέσιμο στο : <https://www.tanea.gr/2024/05/28/greece/apokalypsi-mega-apo-poiou-clifthi-i-apofasi-gia-to-mpazoma-sta-tempi/>, ανακτήθηκε στις 11-06-2024

¹⁶² Εφημερίδα Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, Φύλλο της 18-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Μ. Καρυστιανού στο Ευρωκοινοβούλιο: Έχουμε τη βεβαιότητα ότι η αλήθεια δεν θα λάμψει», διαθέσιμο στο : <https://www.naftemporiki.gr/society/1618346/m-karystianoy-sto-eyrokoinovoylio-echoyme-ti-vevaiotita-oti-i-alitheia-den-tha-lampsei/>, ανακτήθηκε στις 11-06-2024, Εφημερίδα Πρώτο Θέμα, Φύλλο της 18-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Καρυστιανού στο Ευρωκοινοβούλιο: Αν δεν λάμψει η αλήθεια για τα Τέμπη, θα γίνει ξανά το κακό», διαθέσιμο στο : <https://www.protothema.gr/greece/article/1478405/karustianou-sto-eurokoinovoulion-an-den-lampsei-i-alitheia-gia-ta-tebi-tha-ginei-xana-to-kako/>, ανακτήθηκε στις 11-06-2024

¹⁶³ Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων: Ένα χρόνο μετά την ανείπωτη τραγωδία των Τεμπών, Δελτίο Τύπου στις 28-02-2024, διαθέσιμο στο : <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/enosi-dikaston-kai-eisaggeleon-ena-hrono-meta-tin-aneipoti-tragodia-ton-tempou>, ανακτήθηκε στις 11-06-2024

η προανάκριση ή η προκαταρκτική εξέταση χωρίς την προηγούμενη απόφασή της¹⁶⁴. Τα βήματα δε της ειδικής αυτής διαδικασίας σύμφωνα με το άρθρο 153 του Κανονισμού της Βουλής είναι τα εξής:

1. Απαιτείται έγγραφη πρόταση άσκησης δίωξης από τουλάχιστον τριάντα (30) Βουλευτές, στην οποία θα πρέπει να προσδιορίζονται επαρκώς οι πράξεις ή οι παραλείψεις του υπουργού οι οποίες είναι αξιόποινες (άρθρο 154 ΚτΒ).
2. Μετά την κατάθεση της πρότασης, αυτή ανακοινώνεται στην Ολομέλεια της Βουλής και εντός δεκαπέντε (15) ημερών εγγράφεται στην ειδική ημερήσια διάταξη (άρθρο 155 ΚτΒ).
3. Κατόπιν συζητείται η πρόταση της κατηγορίας και λαμβάνεται απόφαση για το εάν θα διεξαχθεί ή όχι προκαταρκτική εξέταση επί του θέματος. Αν η πρόταση για διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης απορριφθεί τότε η υποβολή νέας πρότασης με τα ίδια πραγματικά περιστατικά είναι απαράδεκτη. Αν όμως υπάρξει απόφαση της απόλυτης πλειοψηφίας του όλου αριθμού των Βουλευτών περί της έγκρισης της σχετικής πρότασης, τότε συγκροτείται Ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Άλλως η πρόταση απορρίπτεται ως προδήλως αβάσιμη¹⁶⁵.
4. Η Βουλή σε περίπτωση προκαταρκτικής εξέτασης τάσσει προθεσμία για την υποβολή του σχετικού πορίσματος το οποίο εκτός από επαρκώς αιτιολογημένο θα πρέπει να εμπεριέχει και σαφή πρόταση περί της άσκησης ποινικής δίωξης των εμπλεκόμενων προσώπων¹⁶⁶.
5. Το πόρισμα που θα προκύψει από την ως άνω έρευνα εισάγεται προς συζήτηση στην Ολομέλεια της Βουλής.
6. Με την λήξη της συζήτησης, αποφασίζεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών σε μυστική ψηφοφορία, η άσκηση ή μη ποινικής δίωξης. Σε περίπτωση απόρριψης του σχετικού πορίσματος, νέα πρόταση άσκησης δίωξης για τα ίδια πραγματικά περιστατικά είναι απαράδεκτη ενώ αντίθετα αν αυτή ευδοκιμήσει, αρμόδιο για την εκδίκαση της υπόθεσης είναι σε πρώτο και τελευταίο βαθμό το Ειδικό Δικαστήριο (άρθρα 157,158 ΚτΒ,86 παρ.4 Σ)¹⁶⁷.

¹⁶⁴ ο.π. Δημητρόπουλος, Α., 2011, σελ. 1174,1175

¹⁶⁵ Κανονισμός της Βουλής των Ελλήνων, (επιμ.) Νίκου Κ.Μιχαλάκη, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντώνη Ν.Σάκκουλα,2005, σελ. 196-198, ο.π. Δημητρόπουλος, Α., 2011, σελ.1179,1180, Κανονισμός της Βουλής των Ελλήνων

¹⁶⁶ ο.π. ΚτΒ, άρθρο 156

¹⁶⁷ ο.π. ΚτΒ, άρθρο 156-158, ο.π. Δημητρόπουλος, Α., 2011, σελ.1181,1185

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι υφίσταται ένα ισχυρό προστατευτικό πλαίσιο απέναντι στα πολιτικά πρόσωπα και δη τους Υπουργούς και Υφυπουργούς, αφού την ίδια στιγμή που για το δυστύχημα στα Τέμπη ασκήθηκαν ποινικές διώξεις για ανθρωποκτονία από αμέλεια και βαριές σωματικές βλάβες κατά συρροή, συμπεριλαμβανομένης και της κακουργηματικής πράξης του άρθρου 291 του νέου ΠΚ σχετικά με επικίνδυνες παρεμβάσεις στην συγκοινωνία μέσω σταθερής τροχιάς κ.α., τόσο κατά του σταθμάρχη Λάρισας όσο και κατά λοιπών προσώπων (πρώην Περιφερειάρχη Θεσσαλίας, δύο υψηλόβαθμων στελεχών της Hellenic Train και δεκαπέντε (15) στελεχών της ΕΡΓΟΣΕ), οι παραλείψεις των δύο πρώην Υπουργών, οι οποίες αποτελούν τη δομή του συγκεκριμένου ατυχήματος, εξακολουθούν συνεπεία της συγκεκριμένης συνταγματικής διάταξης, να παραμένουν στο απυρόβλητο ένα χρόνο μετά το τραγικό συμβάν και να μην τίθενται στην διάθεση των δικαστικών αρχών, προκειμένου να κριθούν όπως οι υπόλοιποι εμπλεκόμενοι¹⁶⁸.

Η ίδια η Πρόεδρος του συλλόγου θυμάτων των Τεμπών είχε αναφέρει στην ομιλία της ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής της Βουλής, ότι θα έπρεπε να καταθέτει ενώπιον του Δικαστηρίου και όχι ενώπιον του Κοινοβουλίου¹⁶⁹, εκθέτοντας το ζήτημα ότι η Βουλή εν προκειμένω ασκεί και δικαστική εξουσία, το οποίο όπως προκύπτει από την παρ.1 του άρθρου 26 του Σ έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την συνταγματική αρχή της διάκρισης των εξουσιών, όπου η Βουλή σύμφωνα με την παρ.1 θα έπρεπε να ασκεί μόνο την νομοθετική εξουσία.

Με αυτό τον τρόπο θίγεται συνεπώς πέραν της συνταγματικής αρχής της ισονομίας του άρθρου 4Σ, αφού σε Υπουργό δεν επιτρέπεται η σύλληψη ή η βίαιη προσαγωγή του ή η επιβολή περιοριστικών μέτρων εναντίον του¹⁷⁰ και το δικαίωμα της παροχής έννομης προστασίας του άρθρου 20Σ που έχει κάθε πολίτης απέναντι σε όποιον θίγει τα δικαιώματα ή τα συμφέροντά

¹⁶⁸ Εφημερίδα ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, Φύλλο της 21-02-2024, δημοσίευμα με τίτλο « Δυστύχημα στα Τέμπη : Δίωξη σε δύο υψηλόβαθμα στελέχη της Hellenic Train», διαθέσιμο στο: <https://www.protothema.gr/greece/article/1469320/dustuhima-sta-tebi-dioxi-se-duo-upsilovathma-stelechi-tis-hellenic-train/> , ανακτήθηκε στις 13-06-2024, Εφημερίδα Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, φύλλο της 06-02-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Τέμπη: Ποινική δίωξη κατά του Αγοραστή για παράβαση καθήκοντος», διαθέσιμο στο : <https://www.naftemporiki.gr/society/1584145/tempi-poiniki-dioxi-kata-toy-k-agorastoy-gia-paravasi-kathikontos/>, ανακτήθηκε στις 13-6-2024, Εφημερίδα Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, φύλλο της 29^{ης}-01-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Τέμπη: Ποινική δίωξη σε 15 στελέχη της ΕΡΓΟΣΕ», διαθέσιμο στο : <https://www.kathimerini.gr/society/562855225/tempi-poiniki-dioxi-se-15-stelechi-tis-ergose/> ανακτήθηκε στις 13-6-2024, Εφημερίδα ΕΘΝΟΣ, φύλλο της 1^{ης}-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο « Αντιμέτωπος με βαριές διώξεις ο σταθμάρχης Λάρισας: Με πόσα χρόνια κάθειρξης κινδυνεύει να τιμωρηθεί -Η υπερασπιστική γραμμή που θα ακολουθήσει» διαθέσιμο στο : <https://www.ethnos.gr/greece/article/249105/antimetoposmebariesdioxeisostathmarxhs-larisasmeposaxroniakatheirxhs-kindyneinatimorhtheihyperaspistikhgrammh-poythaakoloythhsei>, ανακτήθηκε στις 13-6-2024

¹⁶⁹ Ολόκληρη η συγκλονιστική κατάθεση της Μαρίας Καρυσιανού/ Εξεταστική Επιτροπή για τη διερεύνηση του εγκλήματος των Τεμπών και όλων των πτυχών που σχετίζονται με αυτό στις 24-01-2024, διαθέσιμο στο : https://www.youtube.com/watch?v=suiHYY_TYMM

¹⁷⁰ ο.π. Δημητρόπουλος..σελ.1184

του. Παράλληλα θίγεται η ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας η οποία ανατίθεται επί της ουσίας σε πολιτικό όργανο¹⁷¹.

Τα ανωτέρω συνιστούν βασικά στοιχεία του κράτους δικαίου το οποίο οφείλει να σέβεται την ανθρώπινη αξία, μέσω της προστασίας των συνταγματικών δικαιωμάτων εκάστου πολίτη. Συνδέεται δε, με το κοινοβουλευτικό κράτος και την αντιπροσωπευτική αρχή¹⁷² όπου ο αντιπρόσωπος- βουλευτής οφείλει να σέβεται τη φωνή των αντιπροσωπευόμενων-ψηφοφόρων του¹⁷³, κάτι το οποίο δεν συνέβη στην προκειμένη περίπτωση αν ληφθεί υπόψη το αίτημα των πολιτών για άρση της βουλευτικής ασυλίας¹⁷⁴.

Τέλος πέραν της βουλευτικής ασυλίας η οποία εν προκειμένω είναι προβληματική, τα γεγονότα απέδειξαν ότι και η εκλογική λογοδοσία είναι εξίσου προβληματική, αν λάβουμε υπόψη την υποβολή υποψηφιότητας και εκλογή του Κ. Κ. με το κυβερνών κόμμα στις εθνικές εκλογές του 2023, λίγους μήνες μετά δηλαδή το τραγικό δυστύχημα. Η απειλή λοιπόν της μη επανεκλογής αποτελεί για την χώρα μας μία ουτοπία¹⁷⁵.

5.5. Η ποινική προσέγγιση της βουλευτικής ασυλίας: Ο ρόλος της παραγραφής και της αιτιώδους συνάφειας

Εν αντιθέσει με την πρώτη μορφή βουλευτικής ασυλίας, το ανεύθυνο, όπου η ευθύνη των βουλευτών αίρεται, στο ακαταδίωκτο η ευθύνη διατηρείται μεν, αλλά για την άσκηση δίωξης, ανάκρισης, προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης απαιτείται προηγούμενη απόφαση της Βουλής όπως προαναφέρθηκε¹⁷⁶. Το ακαταδίωκτο έχει σχετικό χαρακτήρα διότι καλύπτει μόνο την ποινική ευθύνη του μέλους της κυβέρνησης και ορισμένη χρονική διάρκεια προστασίας, ήτοι από την κτήση μέχρι και την απώλεια της βουλευτικής ιδιότητας, η οποία διαρκεί όσο διαρκεί και η βουλευτική περίοδος,. Μετά την λήξη της βουλευτικής περιόδου-συνήθως μετά την παρέλευση τετραετίας- το βουλευτικό αξίωμα αποκτάται εκ νέου με τη νεότερη εκλογή του προσώπου¹⁷⁷.

¹⁷¹ ο.π. Μαντζούφας, Π. 2014, σελ.9, ο.π. Παντελής, Α., 2007,σελ. 137,326

¹⁷² ο.π. Δημητρόπουλος..σελ.174,182

¹⁷³ i.d. Wigley, S...p.29

¹⁷⁴ Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, Φύλλο της 23-02-2024, «Τέμπη: Το “ευχαριστώ” της Καρυστιανού-Πάνω από 680.000 υπογραφές για την κατάργηση της βουλευτικής ασυλίας», διαθέσιμο στο : <https://www.tanea.gr/2024/02/23/greece/tempi-to-eycharisto-tis-karystianou-pano-apo-680-000-ypografes-gia-tin-katargisi-tis-vouleutikis-asylias/> , ανακτήθηκε στις 13-06-2024

¹⁷⁵ ο.π. Μαντζούφας, Π. 2014, σελ.5,6, Σιούτη Β., «Τα Τέμπη, ο Καραμανλής και η πολιτική του ευθύνη», Φύλλο της 14^{ης}-02-2024», ανακτήθηκε στις 13-06-2024 από : <https://www.lifo.gr/stiles/optiki-gonia/ta-tempi-o-karamanlis-kai-i-politiki-toy-eythyni>

¹⁷⁶ ο.π. Δημητρόπουλος..σελ.937,938

¹⁷⁷ Στο ίδιο σελ.938

Κρίσιμο χρονικό σημείο για την υπαγωγή του προσώπου στις διατάξεις του άρθρου 86 του Σ είναι κατά τον χρόνο τέλεσης του αδικήματος ο δράστης του πλημμελήματος ή κακουργήματος να είχε την ιδιότητα του Υπουργού ή του Υφυπουργού και η τέλεση του αδικήματος να συνδέεται στενά με την άσκηση των καθηκόντων του¹⁷⁸. Τα συγκεκριμένα αδικήματα δε, υπόκεινται στο ειδικό καθεστώς της πενταετούς παραγραφής από την ημέρα που αυτά τελέστηκαν¹⁷⁹.

Από τα ανωτέρω γίνεται απόλυτα κατανοητή η επιλεκτική ποινική μεταχείριση των Υπουργών έναντι των λοιπών πολιτών, τόσο ως προς το αρχικό στάδιο της δίωξης των πρώτων, όσο και ως προς το σκέλος της παραγραφής των ποινικών αδικημάτων που εκείνοι διαπράττουν. Την ίδια στιγμή δηλαδή που η παραγραφή αντίστοιχων πράξεων ενός πολίτη υπόκεινται στην παραγραφή των άρθρων 111 και 113 του ΠΚ, ήτοι είκοσι (20) ή δεκαπέντε (15) ή πέντε (5) έτη αντίστοιχα από την ημέρα τέλεσής τους, αναλόγως του είδους του αδικήματος, για τα μέλη της Κυβέρνησης η εξάλειψη του αξιοποίνου επέρχεται μετά το πέρας δύο βουλευτικών συνόδων κατά το άρθρο 86 παρ.3 του Σ. Αρκεί δηλαδή το κυβερνών κόμμα να κερδίσει δύο φορές συνεχόμενα την κοινοβουλευτική πλειοψηφία¹⁸⁰.

Συμπεραίνεται επομένως ότι όταν διαπράττεται ένα κρατικό-εταιρικό έγκλημα για το οποίο αφενός υπάρχουν βάσιμες υποψίες για την εμπλοκή ενός Υπουργού σε αυτό αφετέρου οι όποιες παρατυπίες του σχετίζονται με την άσκηση των καθηκόντων του, εκείνος είτε δεν θα διωχθεί καθόλου για τις πράξεις του επειδή προστατεύεται από το ακαταδίωκτο της βουλευτικής ασυλίας, με την αιτιολογία της προστασίας του δήθεν από την πολιτική του δίωξη, είτε θα διωχθεί, αλλά συνεπεία των ευνοϊκότερων χρονικών ορίων παραγραφής των αδικημάτων του, το πιο πιθανό είναι οι πράξεις του να μείνουν και πάλι ατιμώρητες.

Επιπλέον επειδή στα περισσότερα εγκλήματα αυτής της κατηγορίας παρέρχεται μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ της διάπραξης και της γνωστοποίησης αυτών στον αρμόδιο εισαγγελέα, το γεγονός αυτό πέραν ότι αυξάνει τις πιθανότητες παραγραφής τους, οδηγεί και σε διακοπή της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της εγκληματικής πράξης και του αποτελέσματος κατά το ποινικό δίκαιο¹⁸¹. Αυτό συμβαίνει διότι οι εντολές που δίδονται από την πολιτική εξουσία, παρά τις συνέπειες που προκαλούν είναι δύσκολο να συνδεθούν αιτιωδώς με το

¹⁷⁸ Στο ίδιο σελ.1177,1178

¹⁷⁹ ο.π. Δημητρόπουλος..σελ.1178, ο.π.Παντελής..σελ.382

¹⁸⁰ Σκιαδόπουλος, Σ., «Η Διαδικασία παραπομπής Υπουργών κατά το Σύνταγμα (άρθρο 86Σ)», 20-11-2018 διαθέσιμο στο: <https://skiadopouloslaw.gr/i-diadikasia-parapompis-ypourgon-kata-to-syntagma-arth-86-s/> ανακτήθηκε στις 14-06-2024

¹⁸¹ ο.π. Κοτσαλής..σελ.91, ο.π. Ανδρουλάκης..σελ.213

επερχόμενο αποτέλεσμα διότι παρεμβάλλονται διάφοροι άλλοι παράγοντες οι οποίοι διακόπτουν την σύνδεση αυτή¹⁸².

Στην προκειμένη περίπτωση των Τεμπών, ο πρώην Υπουργός Σ.Χ. ο οποίος φέρεται να υπέπεσε στο ποινικό αδίκημα της παράβασης καθήκοντος μεταξύ των ετών 2016-2019, για τη μη υλοποίηση της τελευταίας σύμβασης με αριθμό 717/2014, το αδίκημα αυτό φαίνεται να έχει υποπέσει σε παραγραφή¹⁸³. Παράλληλα η μη υλοποίηση της ανωτέρω σύμβασης προ δεκαετίας, από μόνη της δεν θεμελιώνει εύκολα αιτιώδη συνάφεια με το αποτέλεσμα¹⁸⁴, όπως είθισται να συμβαίνει εν γένει στα εγκλήματα των ισχυρών, τα οποία διακρίνονται για τις μακροπρόθεσμες και μη συγκεκριμένες κατά τον χρόνο τέλεσής τους συνέπειες¹⁸⁵.

5.6. Η εγκληματολογική προσέγγιση της βουλευτικής ασυλίας: Η βουλευτική ασυλία ως έκφανση της ποινικής επιλεκτικότητας

Λαμβάνοντας υπόψη την προηγηθείσα ανάλυση διακρίνουμε το ζήτημα που έθεσε ο W. Chambliss ήδη από το 1978, σχετικά με την «εργαλειοποίηση του νόμου», όπου οι παράνομες πράξεις των χαμηλότερων κοινωνικών τάξεων αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο, δυσμενέστερο, σε σχέση με εκείνων που ανήκουν στην elite. Οι τελευταίοι χρησιμοποιούν το κράτος ως εργαλείο προκειμένου να προστατεύουν και να προωθούν τα δικά τους συμφέροντα¹⁸⁶. Ο Vold αντίστοιχα είχε υποστηρίξει ότι οι σχέσεις εξουσίας που αναπτύσσονται είναι και αυτές που επηρεάζουν την διαδικασία νομοθέτησης και καθορίζουν την ποινική τυποποίηση ή μη μιας πράξης¹⁸⁷. Πόσω δε μάλλον όταν πρόκειται για βουλευτές οι οποίοι ως ανήκοντες το σώμα της Βουλής, ασκούν οι ίδιοι την νομοθετική εξουσία¹⁸⁸.

Εφόσον λοιπόν η τυποποίηση των νόμων δεν λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο ενός ουδέτερου περιβάλλοντος αλλά ενός πολιτικού κατά τον R.Quinney, το ποινικό σύστημα καταλήγει να αντανακλά ουσιαστικά τα συμφέροντα των ισχυρών, με αποτέλεσμα η κοινωνία να λειτουργεί με όρους επιλεκτικότητας και ως εκ τούτου ανισότητας. Εξάλλου όσο υψηλότερη είναι η

¹⁸² i.d. Michalowski, R. & Kramer, R., 2007, p.206

¹⁸³ Εφημερίδα NEWSBREAK, φύλλο της 13^{ης}-11-2023, δημοσίευμα με τίτλο «ΠΑΣΟΚ: Προανακριτική για Καραμανλή και Σπίρτζη για τα Τέμπη-Παραγραμμένα τα αδικήματα Σπίρτζη!», διαθέσιμο στο : <https://www.newsbreak.gr/politiki/528678/pasok-proanakritiki-gia-karamanli-kai-spirtzi-gia-ta-tempi-paragrammena-ta-adikimata-spirtzi/>, ανακτήθηκε στις 14-06-2024

¹⁸⁴ Μανδραβέλης, Π., «Το ματ του κ. Σπίρτζη», ανακτήθηκε στις 14-06-2024 από : <https://www.kathimerini.gr/opinion/562945594/to-mat-toy-k-spirtzi/>

¹⁸⁵ i.d. Michalowski, R. & Kramer, R., 2007, p.205

¹⁸⁶ ο.π. Βιδάλη, Σ., 2013, σελ.184

¹⁸⁷ Στο ίδιο, σελ.178

¹⁸⁸ Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθ.26

οικονομική ή η πολιτική θέση κάποιου τόσο πιο πολύ αυξάνονται οι πιθανότητες στο να αποτυπωθούν οι ιδέες του στο νόμο¹⁸⁹.

Εν προκειμένω η βουλευτική ασυλία δεν μπορεί παρά να αποτελεί μέρος της ποινικής επιλεκτικότητας η οποία εμποδίζει την δικαστική κρίση και υπό την μορφή του ακαταδίωκτου, ευνοεί σε μεγάλο βαθμό την απενοχοποίηση των υπουργικών αδικημάτων η οποία οδηγεί στο τέλος σε ατιμωρησία τους¹⁹⁰. Ο ρόλος της δε στα κρατικό-εταιρικά εγκλήματα είναι καθαριστικός, καθώς συγκαλύπτονται οι πολιτικές ευθύνες, παρεμποδίζεται η καταπολέμηση της διαφθοράς και απομονώνει τους παραβάτες της ανώτερης κοινωνικής τάξης από τις αυστηρές ποινικές κυρώσεις και το κοινωνικό στίγμα, το οποίο συνήθως αποδίδεται στους παραβάτες που δεν ανήκουν σε αυτή την κατηγορία¹⁹¹. Όπως ακριβώς συνέβη δηλαδή με την περίπτωση των Τεμπών, όπου ενώ εξ αρχής αποδόθηκε το έγκλημα στον σταθμάρχη της Λάρισας, στην πορεία αποδείχθηκε ότι αυτός ήταν απλώς η κορυφή του παγόβουνου σε ένα ακόμα (υπό εξέλιξη) κρατικό-εταιρικό έγκλημα.

Κατόπιν των ανωτέρω ερχόμαστε στην αρχική παραδοχή που αφορά τα εγκλήματα των ισχυρών και αυτή είναι ότι οι συγκεκριμένοι εγκληματίες έχουν λιγότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν την ποινική δικαιοσύνη και να διωχθούν σε σχέση με τους εγκληματίες που δεν ανήκουν στην κατηγορία του λεγόμενου «υψηλού κοινωνικού status»¹⁹², οι οποίοι εν τέλει διώκονται σε μεγαλύτερο βαθμό προκειμένου να μην διωχθούν οι πρώτοι.

¹⁸⁹ ο.π. Βιδάλη, Σ., 2013,173, ο.π. Βασιλαντωνοπούλου Β., 2014, σελ. 125 141

¹⁹⁰ ο.π. Σκιαδόπουλος, Σ.

¹⁹¹ i.d. Michalowski, R. & Kramer, R.,2007, p.202, i.d. PalihovIci, L., ο.π. Βιδάλη, Σ.,2017, σελ.145

¹⁹² i.d. Martinez J., p.4, i.d. Weis, V.,2017, p.4

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κλείνοντας την εν θέματι εργασία καταλήγω στο συμπέρασμα ότι ο τρόπος που εφαρμόζεται η βουλευτική ασυλία στη χώρα μας αποτελεί έναν από τους κεντρικούς πυλώνες ατιμωρησίας των κρατικό-εταιρικών εγκλημάτων. Ειδικότερα ο ρόλος των οριζοντίων σχέσεων μεταξύ Κυβέρνησης, εταιρειών και λοιπών ισχυρών οικονομικών κοινωνικών ομάδων, αποκύημα των σχέσεων πατρωνίας που ευδοκιμούν επί χρόνια στην Ελλάδα, είναι καθοριστικός στην διάπραξη ενός κρατικό-εταιρικού εγκλήματος¹⁹³. Η συνεργασία των ως άνω παραγόντων τους παρέχει τη δυνατότητα να επηρεάζουν την ποινική διαδικασία και την κατανομή του οικονομικού πλούτου της χώρας κατά το δοκούν¹⁹⁴.

Η μεροληπτική φύση του ποινικού συστήματος έχει τις ρίζες του στην ανάγκη για προστασία του καπιταλιστικού συστήματος, το οποίο είναι συνυφασμένο με την επέκταση του καταναλωτισμού. Οτιδήποτε συνεπώς συνιστά εμπόδιο στην εξελικτική του πορεία αυτομάτως ποινικοποιείται¹⁹⁵. Για αυτό και τα κρατικό-εταιρικά εγκλήματα βρίσκουν το τρόπο να μένουν στο απυρόβλητο, επειδή αφενός αποτελούν μέρος του πολιτικού συστήματος, αφετέρου προάγουν το οικονομικό συμφέρον.

Η υπόθεση των Τεμπών προσιδιάζει στα εγκλήματα των ισχυρών και συγκεκριμένα εμπίπτει στην κατηγορία του κρατικό-εταιρικού εγκλήματος, δεδομένου ότι επί σειρά ετών καθιερώθηκε ένα καθεστώς συμβίωσης όπως είθισται σε αυτές τις περιπτώσεις, μεταξύ του ιδιωτικού τομέα-ήτοι ανάδοχες εταιρείες, του δημοσίου τομέα- ήτοι ΕΡΓΟΣΕ και της πολιτικής εξουσίας- ήτοι Υπουργοί Μεταφορών, το οποίο χαρακτηριζόταν από τη γραφειοκρατία, την οργανωμένη δράση, την από κοινού επιδίωξη οικονομικού οφέλους και την διαφθορά, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι συμβάσεις ήταν χρηματοδοτούμενες με κοινοτικά κονδύλια της Ε.Ε.¹⁹⁶.

Πέραν λοιπόν των κοινωνικών συγκυριών που ευνοούν τα εγκλήματα των ισχυρών, αυτό που παίζει το μεγαλύτερο ρόλο είναι ο τρόπος λειτουργίας των πολιτικών θεσμών, οι οποίοι συνεπεία της αλληλεξάρτησής τους με τον ιδιωτικό τομέα, επιλέγουν να μην εναντιώνονται απέναντι στους επιχειρηματίες που παραβιάζουν τον νόμο, με το αζημίωτο προφανώς¹⁹⁷.

¹⁹³ ο.π.Βιδάλη, 2017, σελ.143

¹⁹⁴ Gounev P., Ruggiero, V., «Corruption and Organized Crime in Europe, Illegal Partnerships», 2012, p.35

¹⁹⁵ ο.π. Βασιλαντωνοπούλου,2014, σελ.123,ο.π. Βιδάλη, 2017, σελ.66

¹⁹⁶ Στο ίδιο σελ.129

¹⁹⁷ ο.π. Βασιλαντωνοπούλου,2014, σελ.68

Το δε κράτος εν προκειμένω όχι μόνο ακολούθησε μία παθητική και φιλόξενη στάση απέναντι στο συγκεκριμένο καθεστώς συμβίωσης μη εμποδίζοντας τις επί χρόνια προκύπτουσες παρατυπίες (state facilitated crime)¹⁹⁸, αλλά στο τέλος αποποιήθηκε των ευθυνών του και στον λόγο αλλά και στην πράξη, με το να μην δοθεί η άδεια της Βουλής για την άρση της βουλευτικής ασυλίας των εμπλεκόμενων πολιτικών προσώπων. Όπως είχε αναφέρει ο Friedrichs, η πολιτική είναι ένα ισχυρό στοιχείο του νομοθετικού συστήματος και για αυτό όσοι έχουν υψηλό επίπεδο εξουσίας δεν στοχοποιούνται από τον νόμο¹⁹⁹.

Η ύπαρξη του θεσμού της βουλευτικής ασυλίας έγκειται υποτίθεται στην προστασία του βουλευτή, ως εκπροσώπου του λαού, από την απερίσπαστη άσκηση των βουλευτικών του καθηκόντων, χωρίς να τελεί υπό τον φόβο της εκκίνησης από τις λεγόμενες ισχυρές κοινωνικές ομάδες επιρροής, μιας ενδεχόμενης νομικής διαδικασίας εναντίον του, η οποία θα τον ανάγκαζε στο να δώσει μια συγκεκριμένη ομιλία ή στο να ψηφίσει χωρίς να το θέλει με συγκεκριμένο τρόπο²⁰⁰.

Επιπλέον η απουσία της βουλευτικής ασυλίας θα μπορούσε να τον εκθέτει ενώπιον μιας πιθανής κατασκευασμένης δίκης με υπερβολικό ζήλο των μαρτύρων για την δίωξή του, όπου η απόφαση του δικαστηρίου θα αντανakλούσε σιωπηρά τις απόψεις του κυβερνώντος κόμματος²⁰¹. Από την άλλη βέβαια η ελλιπής απόδοση ποινικών ευθυνών, αυξάνει τον κίνδυνο για τα πολιτικά πρόσωπα στο να ενεργούν υποκινούμενοι από το προσωπικό τους όφελος, αφού επί της ουσίας κρύβονται πίσω από την προστασία του συγκεκριμένου θεσμού²⁰².

Σύμφωνα με το άρθρο 86 του Συντ. που εξετάστηκε εν προκειμένω, αυτό συγκεντρώνει τρία βασικά στοιχεία εκ των οποίων είναι α) η αρμοδιότητα της Βουλής για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά των Υπουργών και Υφυπουργών, β) η αποσβεστική προθεσμία άρσης του αξιοποιύνου και γ) η αρμοδιότητα του Ειδικού Δικαστηρίου για την εκδίκαση της υπόθεσης²⁰³.

Η υπόθεση των Τεμπών περιστρέφεται γύρω από το πρώτο στοιχείο, δηλαδή ότι η Βουλή ασκεί δικαστική αρμοδιότητα ενώ δεν θα έπρεπε, καθώς κάτι τέτοιο έρχεται σε ευθεία αντίθεση με το άρθρο 26 του Συντ. περί της διάκρισης εξουσιών. Παράλληλα ότι εμποδίζει την παραπομπή

¹⁹⁸ i.d. Green & Ward, 2004, p.31

¹⁹⁹ i.d. Martinez.. p.25,26

²⁰⁰ i.d. Wigley..p. 34

²⁰¹ Στο ίδιο σελ. 35

²⁰² Στο ίδιο σελ.31

²⁰³ Βλαχόπουλος, Σ., «Η ποινική ευθύνη των Υπουργών», 2013, σελ. 1, ανακτήθηκε στις 16-06-2024 από: <https://www.constitutionalism.gr/wp-content/uploads/2013/06/2013IstameVlahopoulos.pdf>

των πολιτικών προσώπων για νόμιμη κρίση ενώπιον του δικαστηρίου και όχι ενώπιον του Κοινοβουλίου.

Η επίκληση της προστασίας των υπουργών από την πολιτική δίωξη των αντιπάλων τους φαντάζει φαιδρή, από τη στιγμή που υφίσταται πόρισμα του Ευρωπαϊκού Εισαγγελέα με το οποίο στοιχειοθετείται η υποκειμενική και αντικειμενική υπόσταση τέλεσης συγκεκριμένων ποινικών αδικημάτων και η πλειοψηφία του λαού που εκπροσωπείται από το κοινοβουλευτικό σώμα, το οποίο είναι αρμόδιο για την άσκηση ποινικής δίωξης και αντιπροσωπεύει υποτίθεται τα συμφέροντα των πολιτών σαν να ήταν αυτοί παρόντες, επιθυμεί την απόδοση δικαιοσύνης. Ο εσφαλμένος χειρισμός κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών ζητημάτων εκ μέρους ενός βουλευτή, ο οποίος καταλήγει στην στοιχειοθέτηση ποινικών αδικημάτων, δεν κάνει εκ μόνης της ιδιότητας του ένα ζήτημα πολιτικό. Αντιθέτως αυτό που το καθιστά πολιτικό είναι η υποχρεωτική παρέμβασης της Βουλής²⁰⁴.

Η άσκηση ποινικής δίωξης συνεπώς ενός υπουργού πρέπει να αφήνεται στην νόμιμη κρίση των δικαστικών αρχών όταν υφίσταται παραβίαση των ποινικών νόμων, καθώς από μόνη της η υπουργική ιδιότητα δεν πρέπει να χαρακτηρίζει μία δίωξη ως πολιτική έτσι ώστε να δικαιολογεί την μεσολάβηση της Βουλής για την παραπομπή ή μη μιας υπόθεσης για δικαστική κρίση. Αρκεί η διαδικασία αυτή να ασκείται από ανώτερους δικαστικούς λειτουργούς. Ίσως αυτός είναι ο μόνος τρόπος ώστε να εξασφαλιστεί η ισονομία των πολιτών, να μην υπονομεύεται το δημοκρατικό πολίτευμα, να μην παραβιάζονται συνταγματικά δικαιώματα, να λογοδοτούν αυτοί που ασκούν δημόσια εξουσία, να τηρείται η αρχή της αναλογικότητας και εν τέλει να αποδίδεται δικαιοσύνη όπως αρμόζει σε ένα κράτος δικαίου²⁰⁵.

²⁰⁴ Στο ίδιο σελ.6

²⁰⁵ Στο ίδιο σελ.6, i.d. Raffaelli R., Sy, S., 2014, p.10, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων «Το Κράτος δικαίου Κριτήρια Ελέγχου», 2022, σελ.39, ανακτήθηκε στις 18-06-2024 από: <https://foundation.parliament.gr/flipbook/192>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλοσκόφης, Ο., «Ποινική επιλεκτικότητα: Μια μακρό-ιστορική θεώρηση από την V.Vegh-Weis, Crime Times, 2021, Ανακτήθηκε στις 14-5-2024 από : <https://www.crimetimes.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BB%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%BF-%CE%B9%CF%83%CF%84/>
- Ανδρουλάκης, Ν., «ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ-ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ-θεωρία για το έγκλημα», Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν.Σάκκουλας, 2000
- Ανδρουλάκης, Ν., «Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης», (3η Έκδοση), Δίκαιο & Οικονομία, Αθήνα: Π.Ν.Σάκκουλας, 2007
- Βασιλαντωνοπούλου, Β., «Λευκά Κολάρα» & Οικονομικό Έγκλημα, Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική», Αθήνα: Π.Ν.Σάκκουλας, 2014
- Βασιλαντωνοπούλου, Β., «Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα: εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί», στο: Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρας (Επιμ.), Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 2015
- Βιδάλη Σ., «Εισαγωγή στην Εγκληματολογία», Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2013
- Βιδάλη Σ. και Κουλούρης, Ν., «Αποκλίνουσα συμπεριφορά και ποινικό φαινόμενο», Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
- Βιδάλη, Σ., «Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα», Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, 2017
- Βλαχόπουλος, Σ., «Η ποινική ευθύνη των Υπουργών», 2013, ανακτήθηκε στις 16-06-2024 από: <https://www.constitutionalism.gr/wp-content/uploads/2013/06/2013IstameVlahopoulos.pdf>
- Γασπαρινάτου Μ., «Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων», στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαλαράμους Χ. «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα», Αθήνα ΕΑΠ, 2019
- Δαγκλής, Η., «Ποινική Ευθύνη Υπουργών-Δογματική, συγκριτική και ιστορική προσέγγιση», Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2021

- Δημητρόπουλος, Α. , «ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ», Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «ΈΚΘΕΣΗ σχετικά με το αίτημα για την άρση της ασυλίας της Εύας Καϊλή», με αριθμό A9-0029/2024, ανακτήθηκε στις 10-5-2024 από : https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2024-0029_EL.html
- Καλίτσης, Θ., «Αστυνομική στατιστική: Μια διαδικασία συλλογής ποσοτικών δεδομένων για την εγκληματικότητα», Ελληνική Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 129B'2009, (σελ.101-109), 2014, Ανακτήθηκε στις 14-5-2024 από: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/6773/6501>
- Καρύδης Β., «Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, Ποινική Δικαιοσύνη», Αθήνα-Κομοτηνή : Αντ. Σάκκουλας, 2010
- Κοσμάτος Κ., Λαμπάκης Χ., «Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης», στα 'Εγκλήματα των ισχυρών, Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα'', Επιμ. Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαράλαμπους Χ., ΕΑΠ, 2019
- Κοτσαλής, Λ., «ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ-ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ», Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005
- Κουρούτζας, Χ., «Το έγκλημα αποδίδει; Κρατικά-εταιρικά εγκλήματα στην Ελλάδα» στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαράλαμπους, Χ. (επιμ.), Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Εκδόσεις ΕΑΠ, Αθήνα 2019
- Λαμπροπούλου, Ε., «Κοινωνιολογία του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης», Αθήνα :Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, 2012
- Μανδραβέλης. Π., «Το ματ του κ. Σπίρζη», ανακτήθηκε στις 14-06-2024 από : <https://www.kathimerini.gr/opinion/562945594/to-mat-toy-k-spirtzi/>
- Μαντζούφας, Π., «Η σχέση πολιτικής και ποινικής ευθύνης των μελών της κυβέρνησης», στο Μαργαρίτης, Α., Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε., Μαντζούφας, Π., 'Η ποινική ευθύνη των Υπουργών'', Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2014
- Μαργαρίτης, Μ., «Κώδικας Ποινικής Δικονομίας» (17η έκδοση), Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2022
- Παντελής, Α., «ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Βασικές έννοιες, Συνταγματική ιστορία, Οργάνωση του κράτους», 2η Έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, 2007

- Σιούτη Β., «Τα Τέμπη, ο Καραμανλής και η πολιτική του ευθύνη», Φύλλο της 14ης-02-2024», ανακτήθηκε στις 13-06-2024 από : <https://www.lifo.gr/stiles/optiki-gonia/ta-tempi-o-karamanlis-kai-i-politiki-toy-eythyni>
- Σκιαδόπουλος, Σ., «Η Διαδικασία παραπομπής Υπουργών κατά το Σύνταγμα (άρθρο 86Σ)», 20-11-2018 διαθέσιμο στο : <https://skiadopouloslaw.gr/i-diadikasia-parapompis-ypourgon-kata-to-syntagma-arth-86-s/> ανακτήθηκε στις 14-06-2024
- Σουλιώτης Γ., «Η μαρτυρία κλειδί για την ΕΡΓΟΣΕ» Φύλλο της 10-10-2023, ανακτήθηκε στις 10-06-2024 από: <https://www.kathimerini.gr/society/562658374/>
- Σύνταγμα της Ελλάδας, (επιμ.) Χατζηκωσταντή, Κ., Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2001
- Τριανταφύλλου, Δ., «Τραγωδία στα Τέμπη: «Λάθος μπορεί να κάνει και ο καλύτερος εργαζόμενος, γι' αυτό χρειάζονται δικλίδες ασφαλείας», 02-03-2023, ανακτήθηκε στις 10-06-2024 από : <https://www.kathimerini.gr/society/562301353/tragodia-sta-tempi-lathos-mporei-na-kanei-kai-o-kalyteros-ergazomenos-gi-ayto-chreiazontai-dikleides-asfaleias/>
- Τσιρώνης, Ν., «Τεχνικές ανίχνευσης των ύποπτων χρηματο-οικονομικών ροών στα πλαίσια ανάκρισης κατά της διαφθοράς : Μεθοδολογικές προσεγγίσεις», στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαράλαμπος, Χ., (επιμ.) Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Αθήνα : Εκδόσεις ΕΑΠ, σελ. (361-378), 2019
- Young, J. «Ηθικός πανικός: Οι Καταβολές του στην Αντίσταση, τη Μνησικακία και η Ερμηνεία της Φαντασίας σε Πραγματικότητα», στο: Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρας (Επιμ.), Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 2015
- Κανονισμός της Βουλής των Ελλήνων, (επιμ.) Νίκου Κ.Μιχαλάκη, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντώνη Ν.Σάκκουλα,2005
- Τέταρτος κύκλος αξιολόγησης, Πρόληψη διαφθοράς βουλευτών, δικαστών και εισαγγελέων, Έκθεση Αξιολόγησης 2015: Ελλάδα, σελ.25, ανακτήθηκε στις 8-5-2024 από : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c648d>
- TAXHEAVEN, φύλλο της 22-10-2020, «Ενοποιούνται οι υφιστάμενοι θεσμοί του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς»:

<https://www.taxheaven.gr/news/51100/enopoioyntai-oi-yfistamenoi-oesmoi-toy-eisaggelea-oikonomikoy-egklhmatos-kai-toy-eisaggelea-egklhmatwn-diafooras> ,

Ανακτήθηκε στις 18-5-2024

- Εφημερίδα in, φύλλο της 03-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο «ΤΕΜΠΗ: Μπορούν οι υπογραφές του ψηφίσματος να “αγγίξουν” υπουργούς;», διαθέσιμο στο : <https://www.in.gr/2024/03/03/greece/tempi-mporoun-oi-ypografes-gia-ta-tempi-na-aggiksoun-ypourgous/> , ανακτήθηκε στις 26-05-2024
- Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, Φύλλο της 27ης/08/2021, δημοσίευμα με τίτλο: Άκης Τσοχατζόπουλος-Οι δικαστικές περιπέτειες, τα σκάνδαλα και η φυλακή», διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2021/08/27/politics/akis-tsoxatzopoulos-oi-dikastikes-peripeteies-ta-skandala-kai-i-fylaki/> ανακτήθηκε στις 06-06-2024
- Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, Φύλλο της 23-02-2024, «Τέμπη: Το “ευχαριστώ” της Καρυστιανού-Πάνω από 680.000 υπογραφές για την κατάργηση της βουλευτικής ασυλίας», διαθέσιμο στο : <https://www.tanea.gr/2024/02/23/greece/tempi-to-eyxaristotis-karystianou-pano-apo-680-000-ypografes-gia-tin-katargisi-tis-vouleytikis-asylias/> ανακτήθηκε στις 13-06-2024
- Εφημερίδα Reporter, Φύλλο της 10ης-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Πόρισμα ΝΔ για Τέμπη: Παραβιάστηκε ο Κανονισμός Κίνησης-Στήριξη σε Καραμανλή», διαθέσιμο στο : <https://www.reporter.gr/Eidhseis/Politikh/597177-Porisma-ND-gia-Temph-Parabiasthke-o-Kanonismos-Kinhshs-Sthrixh-se-Karamanlh>, ανακτήθηκε στις 11-06-2024
- Εφημερίδα Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, Φύλλο της 18-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Μ. Καρυστιανού στο Ευρωκοινοβούλιο: Έχουμε τη βεβαιότητα ότι η αλήθεια δεν θα λάμψει», διαθέσιμο στο : <https://www.naftemporiki.gr/society/1618346/m-karystianoy-sto-eyrokoinovoylio-echoyme-ti-vevaiotita-oti-i-alitheia-den-tha-lampsei/> ανακτήθηκε στις 11-6-2024
- Εφημερίδα Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, φύλλο της 06-02-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Τέμπη: Ποινική δίωξη κατά του Αγοραστού για παράβαση καθήκοντος», διαθέσιμο στο : <https://www.naftemporiki.gr/society/1584145/tempi-poiniki-dioxi-kata-toy-k-agorastoy-gia-paravasi-kathikontos/> ανακτήθηκε στις 13-6-2024
- Εφημερίδα Πρώτο Θέμα, Φύλλο της 18-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Καρυστιανού στο Ευρωκοινοβούλιο: Αν δεν λάμψει η αλήθεια για τα Τέμπη, θα γίνει ξανά το κακό», διαθέσιμο στο : <https://www.protothema.gr/greece/article/1478405/karustianou-sto->

eurokoinovoulia-an-den-lampsei-i-alitheia-gia-ta-tebi-tha-ginei-xana-to-kako/

ανακτήθηκε στις 11-06-2024

- Εφημερίδα ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, Φύλλο της 21-02-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Δυστύχημα στα Τέμπη : Δίωξη σε δύο υψηλόβαθμα στελέχη της Hellenic Train», διαθέσιμο στο: <https://www.protothema.gr/greece/article/1469320/dustuhima-sta-tebi-dioxi-se-duo-upsilovathma-stelehi-tis-hellenic-train/> ,ανακτήθηκε στις 13-06-2024
- Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, Φύλλο της 28-05-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Αποκάλυψη Mega: Από ποιους ελήφθη η απόφαση για το ‘μπάζωμα στα Τέμπη’» διαθέσιμο στο : <https://www.tanea.gr/2024/05/28/greece/apokalypsi-mega-apo-poious-elifthi-i-apofasi-gia-to-mpazoma-sta-tempi/> , ανακτήθηκε στις 11-06-2024
- Εφημερίδα Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, φύλλο της 29ης-01-2024, δημοσίευμα με τίτλο «Τέμπη: Ποινική δίωξη σε 15 στελέχη της ΕΡΓΟΣΕ», διαθέσιμο στο : <https://www.kathimerini.gr/society/562855225/tempi-poiniki-dioxi-se-15-stelechi-tis-ergose/> ανακτήθηκε στις 13-6-2024
- Εφημερίδα ΕΘΝΟΣ, φύλλο της 1ης-03-2024, δημοσίευμα με τίτλο « Αντιμέτωπος με βαριές διώξεις ο σταθμάρχης Λάρισας: Με πόσα χρόνια κάθειρξης κινδυνεύει να τιμωρηθεί -Η υπερασπιστική γραμμή που θα ακολουθήσει» διαθέσιμο στο : <https://www.ethnos.gr/greece/article/249105/antimetoposmebariesdioxeisostathmarxhs-larisasmeposaxroniakatheirxhskindyneyeinatimorhtheihyperaspistikhgrammh-poythaa-koloythhsei> , ανακτήθηκε στις 13-6-2024
- Εφημερίδα NEWSBREAK, φύλλο της 13ης-11-2023, δημοσίευμα με τίτλο «ΠΑΣΟΚ: Προανακριτική για Καραμανλή και Σπίρτζη για τα Τέμπη-Παραγραφμένα τα αδικήματα Σπίρτζη!», διαθέσιμο στο : <https://www.newsbreak.gr/politiki/528678/pasok-proanakritiki-gia-karamanli-kai-spirtzi-gia-ta-tempi-paragrammena-ta-adikimata-spirtzi/> ανακτήθηκε στις 14-06-2024
- «Το έγκλημα των Τεμπών δεν θα ξεχαστεί», 6 Μαΐου 2023, ανακτήθηκε στις 10-06-2024 από : <https://anametrisi.gr/to-egklima-ton-tempon-den-tha-xechastei/>
- Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων: Ένα χρόνο μετά την ανείπωτη τραγωδία των Τεμπών, Δελτίο Τύπου στις 28-02-2024, διαθέσιμο στο : <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/enosi-dikaston-kai-eisaggeleon-ena-hrono-meta-tin-aneipoti-tragodia-ton-tempon> , ανακτήθηκε στις 11-06-2024
- Ολόκληρη η συγκλονιστική κατάθεση της Μαρίας Καρυσιανού/ Εξεταστική Επιτροπή για τη διερεύνηση του εγκλήματος των Τεμπών και όλων των πτυχών που

σχετίζονται με αυτό στις 24-01-2024, διαθέσιμο στο :

https://www.youtube.com/watch?v=suiHYY_TYMM

- Πρακτορείο Ειδήσεων dikastiko, φύλλο της 08-04-2019, «Υπόθεση Novartis: Η ιστορία ενός σκανδάλου ή μιας σκευωρίας?» ανακτήθηκε στις 17-06-2024 από: <https://www.dikastiko.gr/articles/%CF%85%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-novartis-%CE%B7-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%BD%CF%8C%CF%82-%CF%83%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CF%85-%CE%AE-%CE%BC/>
- Πόρισμα της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων για το δυστύχημα στα Τέμπη στις 28.02.2023, ανακτήθηκε στις 09-06-2024 από : https://www.cnn.gr/media/com_news/attachments/1426/_pdf
- Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων «Το Κράτος δικαίου Κριτήρια Ελέγχου», 2022, ανακτήθηκε στις 18-06-2024 από: <https://foundation.parliament.gr/flipbook/192>

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bezlov, T. & Gounev, Ph., «Organised Crime, corruption and public bodies», In Gunev, Ph., Ruggiero, V., Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership (pp. 32-54), London and New York: Routledge, Talyor and Francis Group, 2012
- Boles, J., «The Two Faces of Bribery: International Corruption Pathways Meet Conflicting Legislative Regimes Meet Conflicting Legislative Regime», Michigan Journal of International Law, Volume 35/Issue 4, 2014, Ανακτήθηκε στις 7-5-2024 από: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1067&context=mjil>
- Chambliss W., «On the take From petty Crooks to presidents», Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, 1988
- Chambliss, W., «On the symbiosis between criminal law and criminal behavior», Criminology, 42(2), pp 241-252, 2004
- Cressey, D., «Theft Of The Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America», Harper & Row 1969, 2008
- Emile van der Does de Willebois, E.M. Halter, R. A. Harrison, Ji Won Park, & J. C. Sharman «How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It» The Puppet Masters, Washington DC: STAR, World Bank, UNDOC, 2011
- Garland, D., «The Limits of Sovereign State - Strategies of Crime Control in Contemporary Society», British Journal of Criminology, Vol. 36, No 4, 1996, p.p. 445-471
- Green, P., & Ward, T., «State Corporate Crime» In P.Green, & T.Ward, (Eds), State Crime. Governments, Violence and Corruption (pp.28-51).Virginia: Pluto Press, 2004
- Gounev P., Ruggiero, V., «Corruption and Organized Crime in Europe, Illegal Partnerships», 2012
- Friedrichs, D., «White-collar crime in a Postmodern Globalized World», in International Handbook of White-Collar and Corporate Crime (p.p.163-184), 2007,
- Kramer, R.C., Michalowski, R.J., & Kauzlarich, D. «The origins and development of the concept and theory of state-corporate crime, Crime & Delinquency», Vol. 48(2), 2002

- Levi M. & Lord N., «Links between Corruption and Organised Crime, and Research Gaps», In Daniel Thelesklaf, Pedro Gomes Pereira (eds) Non-State Actors in Asset Recovery, Bern, Switzerland: Peter Lang, (pp.39-61), 2011
- Michalowski, R. & Kramer, R. «State-Corporate Crime and Criminological Inquiry».In Pontell, N., Geiss, G. (eds): International Handbook of White Collar and Corporate Crime, 2007
- Martinez J., «Unpunished criminals: The social acceptability of white collar crimes in America», Eastern Michigan University, 2014
- PalihovIci, L., ‘‘Parliamentary immunity: challenges to the scope of the privileges and immunities enjoyed by members of the Parliamentary Assembly’’, Report | Doc. 14076 | 06 June 2016, Counsil of Europe, ανακτήθηκε στις 21-04-2024 από: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22801&lang=en>,
- Raffaelli R., Sy, S., «The immunity of members of the European Parliament», in European Parliament, 2014, ανακτήθηκε στις 26-05-2024 από : <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/90772/The%20immunity%20of%20MEPs-%20Internal%20in-depth%20analysis.pdf>
- Rose-Ackerman S., «Corruption, Organized crime, and Money Laundering», World Bank Roundtable on Institutions, Governance and Corruption, Montevideo, 2016, Ανακτήθηκε στις 7-5-2024 από: https://www.academia.edu/36741455/Corruption_Organized_Crime_and_Money_Laundering
- Ruggiero, V., «Dirty Money On Financial Delinquency», Oxford University Press: Oxford, 2017
- Safta, M., «The Parliamentary Immunity Regime with Emphasis on the Development of the Normative Framework», in Czech Yearbook of International Law, p.p.205-228, 2021, ανακτήθηκε στις 2-6-2024 από : https://www.academia.edu/47462399/The_Parliamentary_Immunity_Regime_with_Empphasis_on_the_Development_of_the_Normative_Framework
- Stamouli, N., «Greece rejected EU prosecutor’s call for action against 2 ex ministers after rail crash», ανακτήθηκε στις 11-06-2024 από : <https://www.politico.eu/article/greece-european-public-prosecutors-office-eppo-ministers-christos-spirtzis-konstantinos-karamanlis-rail-crash/>

- Venice Commission, Report on the scope and lifting of parliamentary immunities, Strasbourg 14 May 2014, CDL-AD(2014)011-e, ανακτήθηκε την 1-6-2024 από: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e)
- Weis, V., «Criminal Selectivity in the United States: A History Plagued by Class & Race Bias», (1 Ιουλίου 2017), De Paul Journal for Social Justice, τόμος 10, 2017, Ανακτήθηκε στις 13-05-2024 από: https://www.researchgate.net/publication/325225757_Criminal_Selectivity_in_the_United_States_A_History_Plagued_by_Class_Race_Bias
- Wigley, S., «Parliamentary Immunity: Protecting Democracy or Protecting Corruption ?» Journal of Political Philosophy 11(1):23 – 40, February 2003, ανακτήθηκε την 1-6-2024 από: https://www.researchgate.net/publication/228033507_Parliamentary_Immunity_Protecting_Democracy_or_Protecting_Corruption
- Transparency International, Anti-Corruption Plain, Language Guide 2009, ανακτήθηκε στις 17-06-2024 από: https://issuu.com/transparencyinternational/docs/ti_plain_language_guide?mode%97win
- Council of Europe, Venice Commission: https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Presentation, ανακτήθηκε στις 18-06-2024

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.